

Technické prostředky a sociální komunikace středoškolské mládeže

Radek Haumer

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radek HAUMER**
Osobní číslo: **H118077**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Technické prostředky a sociální komunikace
středoškolské mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- základní pojmy a východiska obecné komunikace,
- specifika komunikace středoškoláků,
- technické prostředky uplatňované v komunikaci mládeže.

Součástí práce bude sociologický výzkum formou dotazníku zaměřený na zjištění dosažené úrovně komunikace středoškolské mládeže (zda-li lépe rozumí mluvenému nebo psanému projevu a jaké formy komunikace prosazují).

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Černý, V. Řeč těla. Brno: Computer press, 2007.

King, L. Nebojte se mluvit. Praha: I. Železný, 1996.

Kraus, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006.

Mareš, J., Krivohlavý, J. Komunikace ve škole. Brno: MU, 1995.

Další literatura bude obsažena v projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. František Sýkora

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Dadek HAUMER

Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 22.3.2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školské či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží ke výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V bakalářské práci jsem se zabýval moderními trendy elektronické komunikace se zaměřením na mládež. Současná mládež využívá ke komunikaci různé technické prostředky, které si s nástupem informačních technologií získaly značnou oblibu. S užíváním technických prostředků a informačních technologií se také rozvinuly sociálně patologické jevy, které mohou ohrožovat mládež. Některými z těchto jevů negativního rázu, jako jsou sociální inženýrství, kyberšikana, stalking, kybergrooming, sexting a další, se v bakalářské práci zabývám.

Bakalářská práce se skládá z teoretické části, která představuje souhrn informací o technických prostředcích v elektronické komunikaci a s nimi se rozvíjejících sociálně patologických jevů.

Praktická část bakalářské práce je provedena kvantitativně metodou dotazování technikou anonymního dotazníku, kdy zjišťuji četnost používání technických prostředků v komunikaci středoškolské mládeže a dále zkušenosti středoškolské mládeže s kyberšikanou.

Klíčová slova:

Komunikace, sociální komunikace, internet, elektronická komunikace, informační a komunikační technologie, sociální sítě, kyberšikana, kybergrooming, sexting, hoax, sociální inženýrství, stalking.

ABSTRACT

In this bachelor's work I occupied with modern trends of electronic communication, with a focus with youth. Nowadays youth using various technical means to communication which obtained considerable popularity. With the use of technical resources and information technology, also developed social pathologies effects that may endanger youth. I occupy with some of these negative effects, such as social engineering, cyberbullying, stalking, kybergrooming, sexting and others in my bachelors work. The thesis consists of a theoretical part, which presents a information of the technical means in electronic communication with them growing social pathology. The practical part of the thesis is to provide a quanti-

tative method of interviewing technique of anonymous questionnaire, when I find the frequency of use of communication technology in secondary school students and experiences of econdary school students with cyberbullying.

Keywords:

Communication, social communication, Internet, electronic communications, information and communication technology, social network, cyberbullying, kybergrooming, sexting, hoax, social engineering, stalking.

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Františkovi Sýkorovi za cenné rady a přístup při vedení bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat Ing. Radomíru Pernicovi za pomoc při formální úpravě bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1. ZÁKLADNÍ POJMY A VÝCHODISKA OBECNÉ KOMUNIKACE	12
1.1 KOMUNIKACE	12
1.2 SOCIÁLNÍ KOMUNIKACE	13
1.3 SPECIFIKA STŘEDOŠKOLSKÉ MLÁDEŽE	14
2. TECHNICKÉ PROSTŘEDKY UPLATŇOVANÉ PŘI KOMUNIKACI MLÁDEŽE	16
2.1 VÝVOJ KOMUNIKAČNÍCH A INFORMAČNÍCH MÉDIÍ	16
2.2 INTERNET A MOBILNÍ PŘÍSTROJE – POUŽITÍ V KOMUNIKACI.....	17
2.3 VYMEZENÍ POJMU ELEKTRONICKÁ KOMUNIKACE.....	19
2.3.1 Vliv elektronické komunikace na děti a mládež	20
2.3.2 Proč jsou komunikační technologie pro děti tak přitažlivé?	21
2.3.3 Pozitivní vlivy informačních a komunikačních technologií na děti a mládež v ČR.....	21
2.3.4 Negativní vlivy informačních a komunikačních technologií na děti a mládež v ČR.....	21
2.3.5 Upřesnění souvisejících pojmů	22
2.4 INTERNETOVÁ KOMUNIKACE.....	25
2.4.1 Prostředky internetové komunikace	25
2.4.2 Synchronní prostředky internetové komunikace	25
2.4.3 Asynchronní prostředky internetové komunikace.....	26
2.4.4 Sociální sítě	28
3. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY OHROŽUJÍCÍ MLÁDEŽ PŘI ELEKTRONICKÉ KOMUNIKACI	29
3.1 SOCIÁLNÍ INŽENÝRSTVÍ.....	29
3.1.1 Pretexting	29
3.1.2 Phishing.....	30
3.1.3 IVR neboli telefonní phishing.....	30
3.1.4 Baiting.....	30
3.1.5 Další možnosti	31
3.1.6 Hoax	31
3.2 MANIPULATIVNÍ KOMUNIKACE	32
3.2.1 Obecná charakteristika	32
3.2.2 Oběti manipulace	32
3.2.3 Etapy manipulativní komunikace	32
3.2.4 Jak řešit manipulativní komunikaci	35
3.3 KYBERŠIKANA	36
3.3.1 Vymezení pojmu	36
3.3.2 Legislativní úprava.....	36
3.3.3 Srovnání kyberšikany a šikany	36
3.3.4 Známé případy kyberšikany.....	37

3.4 STALKING	38
3.4.1 Vymezení pojmu	38
3.4.2 Typické projevy	39
3.4.3 Přirozené druhy reakcí na stalking	39
3.4.4 Případy z praxe	40
3.4.5 Cyberstalking	40
3.5 KYBERGROOMING	41
3.5.1 Vymezení pojmu	41
3.5.2 Charakteristické rysy kybergroomingu	41
3.5.3 Známé případy	43
3.6 SEXTING	44
3.6.1 Vymezení pojmu	44
3.6.2 Známé případy	44
3.7 INTERNETOVÉ PODVODY	45
3.7.1 Vymezení pojmu	45
3.7.2 Internetové podvody lze rozdělit na tyto druhy	46
3.7.3 Známý případ	47
3.8 SEBEVRAŽDY PÁCHANÉ POMOCÍ SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	48
II PRAKTICKÁ ČÁST	49
4. PRAKTICKÁ ČÁST	50
4.1 CÍL PRÁCE	50
4.2 POUŽITÉ METODY	50
4.3 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKU DOTAZNÍKU	51
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

Zvolil jsem si téma bakalářské práce sociální komunikace středoškolské mládeže. Toto téma je velice obsáhlé a dává prostor pro různé úhly pohledu na věc. Já jsem se v bakalářské práci zaměřil na současné trendy komunikace mládeže, což je elektronická komunikace. Tato forma komunikace v posledních letech zažila obrovský vzestup. Není tomu tak dávno, kdy byl internet něco hodně vzdáleného a dostupného jen pro někoho. V současné době je internet samozřejmostí a někdy i neodlučitelnou součástí běžného života. K rozmachu internetu přispěl rozmach dalšího elektronického média a to mobilní sítě. Tím se ještě více přiblížil internet uživateli. S rozvojem internetu se rozvíjely různé sociální sítě jako ICQ, Facebook a další. Ty se rozšířily do takových obrovských rozměrů, že je už nelze přehlížet. S těmito trendy se také rozvíjí komunikace. Díky e-komunikaci se mění způsoby, zvyky a styly komunikace. Komunikace se zrychlila. Nečekáme na odpověď už několik dní, jak tomu bylo při psaní dopisů. Mění se jazyk při komunikaci. Používají se anglikanismy a sociogramy. Slovní zásoba se zužuje a chybí nonverbální projevy. To jsou jen některé negativní vlivy e-komunikace. Daleko závažnější jsou ale různé formy deviantního chování, které probíhá prostřednictvím internetu. Jedná se zejména o kyberšikanu, internetové podvody, stalking, sexismus a podobně.

V bakalářské práci budu definovat komunikaci a blíže elektronickou komunikaci a její základní charakteristiky. Popíši její vývoj a moderními trendy elektronické komunikace. Zaměřím se na rizikové jevy a nástrahy elektronické komunikace jako je kyberšikana, stalking, sociální inženýrství, internetové podvody, sexting a podobně. Nejvíce zranitelnými těmito rizikovými jevy jsou děti a mládež, a proto se jimi budu zabývat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ZÁKLADNÍ POJMY A VÝCHODISKA OBECNÉ KOMUNIKACE

1.1 Komunikace

Komunikace vychází z latinského pojmu *communicare* a znamená oznamovat, radit se s někým, svěřovat se, ale také ho můžeme chápat jako společné, pospolité, vlídné, laskavé, obecné.

Komunikace je přenosem sdělení od původce k příjemci. Je sociálně-psychologickým fenoménem, je prostředkem socializace člověka. Je schopností předávat a sdílet, je procesem dorozumívání se. Jako součást sociální interakce má tendenci se vyvíjet, zdokonalovat.¹

Komunikací se rozumí předávání informací. Jako taková je vůbec nejdůležitějším předpokladem fungování společnosti a přežití vůbec. Mnohé způsoby komunikace jsou evolučně velmi staré a dodnes se s nimi můžeme setkat v živočišné říši: dotyky, pohyby, pachy, neartikulované zvuky a další. Typicky lidskou formou komunikace je mluvená a psaná řeč. Pro člověka mají komunikační funkci rovněž jednání, gesta, různé systémy symbolů a signálů např.: matematické symboly, dopravní značení, počítačový jazyk apod.

Pavlovská uvádí, že smyslem komunikace je dorozumění. Každý systém komunikace proto vyžaduje určité společné, sdílené významy. Pro správné porozumění je nutné, aby ten, kdo vysílá určitou informaci, jí vyslal (převedl do slov, gest, rytmu řeči, pozice těla, mimiky ...) takovým způsobem, aby ji mohl příjemce přijmout tak, aby došlo k co možná nejvyšší významové shodě (co možná nejnižším ztrátám původní informace). Pro zjištění, zda a do jaké míry odpovídají přijaté informace vyslaným, se uplatňuje zpětná vazba. Ať už se jedná o přímou zpětnou vazbu (" Jestli tomu dobře rozumím, tak jsi říkal, že ..." atd.) nebo zprostředkovanou (recenze knihy apod.). Zpětná vazba je v každém případě pro úspěšné dorozumívání naprosto nepostradatelná. Bez ní by se veškerá komunikace podobala spíše hře na tichou poštu.²

I když v současnosti odborníci na komunikaci dokážou rozlišit bezmála 200 různých teorií, tak jedno mají společné – berou do úvahy 3 proměnné:

původce zprávy

¹ Leško, Ladislav. *Náhled do sociální komunikace*. Tribun EU, 2008, 8 s. ISBN 978-80-7399-466-2.

² Pavlovská, Marie. *Komunikace, týmová spolupráce a řešení problémových situací ve škole*. Pedagogická fakulta MU v Brně, 2004, 5-6 s. ISBN 80-86633-24-1.

samotnou zprávu
příjemce zprávy.

Strukturu komunikace výstižně popsal H. D. Lasswell (1948): „Kdo říká co jakým kanálem ke komu s jakým účinkem.“ Tedy: Kdo – komunikátor, produktor – říká co – komuniké, sdělení – komu – komunikant, recipient – čím – druh komunikace – prostřednictvím jakého média – řeč, kontakt – s jakým úmyslem – intence, motivace a s jakým účinkem.³

Funkce komunikace je podle Leška v předávání informací, v dorozumívání, které je podmínkou sociálních interakcí. Je nutno si uvědomit, že každý systém, který chce fungovat, musí být mimo jiné založen na používání obecného systému znaků (na jejich vytvoření a chápání) a zároveň musí umožňovat tyto znaky sdílet (např. gesta používaná v určitém kulturním prostředí nebo slova nějakého konkrétního jazyka). Jde o příslušnost k určitému jazykovému společenství a k určité kultuře, resp. subkultuře (slangové výrazy), a o znalost jazyka a symbolů, kterými se dorozumívá – matematik například nemůže dost dobře komunikovat s jedincem, který nezná řeč matematiky.⁴

1.2 Sociální komunikace

Denně vstupujeme do kontaktu s jinými lidmi, vzájemně se vnímáme a ovlivňujeme. Tady se odrážejí – více či méně – naše potřeby, přání a očekávání, tužby a emoce, zrcadlí se tady naše role a postoje, projevuje se naše osobnost. To je sociální komunikace – komunikace mezi příslušníky společnosti. Je vzájemným sdělováním a přijímáním informací a významů sociálního chování a vztahů.

Sociální komunikaci chápe Svatoš jako obecný jev, který doprovází společenský styk. V užším slova smyslu se jedná o sdělování (sdílení), jehož cílem je přenos nebo výměna informací a názorů v sociálním kontaktu (tj. projevuje se v sociálním chování a mezilidských vztazích). Jde o natolik významné společenské funkce, že se hovoří o podmínce existence společenských útvarů a formací.

Sociální komunikace se bezprostředně dotýká člověka jako individua, způsobuje změny v jeho osobnosti, ovlivňuje lidské chování a názory. Je nedílnou součástí společné činnosti lidí.

³ Leško, Ladislav. *Náhled do sociální komunikace*. Tribun EU, 2008, 9 s. ISBN 978-80-7399-466-2.

⁴ Leško, Ladislav. *Náhled do sociální komunikace*. Tribun EU, 2008, 10 s. ISBN 978-80-7399-466-2.

Někdy je spojována s pojmem interakce, v jiných případech se ukazuje, že sociální komunikace je „subsystémem“ pojmu interakce, neboť interaktivní projevy obsahují mimo jiné projevy komunikace.

Účastníky komunikačního procesu jsou komunikant a komunikátor. Předmětem sdělování obsah komunikace (komuniké), který bývá kognitivně, emotivně nebo snahově zaměřen. Komunikující osoby si navzájem sdělují poznatky, postoje, informace, prožitky, názory ...⁵

1.3 Specifika středoškolské mládeže

Bakalářská práce je zaměřena na středoškolskou mládež, proto popíše specifika středoškolské mládeže. Jak uvádí Blahoslav Kraus, je třeba si uvědomit, že mládež je vždy součástí společnosti, ve které žije. Je to sociální skupina příslušející k určitému sociálnímu systému. Tvoří ji jedinci sociálně nezralí, kteří zatím nezastávají všechny role dospělých. Na plnění těchto rolí se teprve připravují.

Dále uvádí, že z hlediska výchovy mládeže, jednání s ní jsou osobnostní vlastnosti, které jsou pro ní typické, zásadní. Jde především o zvýšenou míru kritičnosti, touhu po samostatnosti, svobodě myšlení a jednání o značné sebevědomí. Mladí lidé obtížněji uznávají kompromisy, mají tendence negovat jednání ostatních, řešit situace radikálně, neradi přijímají kritiku. Přitom potřebují určité, ale citlivé vedení v situacích, kdy nesnadno hledají vlastní místo ve společnosti, kdy začínají plnit celou řadu společenských rolí.

K typickým rysům mladého člověka musíme připočítat touhu po dobrodružství, romantice, značnou intenzitu citlivosti, s tím spojenou snadnou zranitelnost, rychlé střídání citů a určitou impulzivnost v jednání. Je to období krystalizování vlastního životního názoru, systému hodnot, hledání smyslu a perspektiv lidského života.

Dospívající se vnitřně bouří proti všemu, co vypadá jako vtírání do jejich identity. Zvláště intenzivně reagují na starostlivé, sledující pohledy, poznámky či gesta rodičů, vychovatelů.

Psychika mladého člověka je charakterizována také intenzivním rozvojem mechanismů rozumových operací, prohlubován smyslu pro estetično. V jednání se projevuje zvýšenou měrou fantazie a představivost.

⁵ Svatoš, Tomáš. Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace. Gaudeamus, 2002, 20 – 21s. ISBN 80-7041-604-1.

Chceme-li posuzovat současné mladé lidi, je dobré si uvědomit, že už v 5. Století před naším letopočtem Sokrates říká, že mládež si zvykla na přepych, přezírá autority a nemá v úctě stáří.⁶

Chceme-li přesnější definici pojmu mládež, můžeme se například v Pedagogickém slovníku dozvědět, že mládež je „sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společnosti, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové,“ (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 133).⁷

Mládež je také tou částí populace, ve které se objevuje výrazný nárůst sociálně patologických jevů.

⁶ Kraus, Blahoslav. K současným problémům mládeže. Praha: Horizont, 1990, 7-9 s. ISBN 80-7012-027-4

⁷ Kraus, Blahoslav. Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. Století : výzkum v Královehradeckém kraji v letech 2000-2003. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004, 7 s. ISBN 80-7041-738-2

2. TECHNICKÉ PROSTŘEDKY UPLATŇOVANÉ PŘI KOMUNIKACI MLÁDEŽE

2.1 Vývoj komunikačních a informačních médií

Média slouží, podle Bauermanna, ke zprostředkování obsahů mezi dvěma různými subjekty. Nejpřímějším a nejstarším médiem je řeč, která umožňuje vyjadřovat pocity a myšlenky a bezprostředně je sdělovat ostatním. Mluvená řeč je přitom vázána na to, že se mluvčí i posluchač nacházejí současně na stejném místě. Pro vývoj komunikačních médií je charakteristické, že tato bezprostřednost mluvčího a posluchače je zrušena, ať už prostorově nebo časově anebo v obojím smyslu.⁸

Především prostorové rozšíření jednotlivých národů s sebou přineslo nutnost komunikace na větší vzdálenosti. Vedle posílů, kteří mohli pěšky nebo koňmo doručovat ústní nebo písemné zprávy na delší vzdálenosti, tak již ve starověku vznikaly optické informační systémy, jimiž mohly být dohodnuté zprávy předávány - ať už prostřednictvím kouřových signálů nebo pomocí zrcadel, či praporek. Popudem k rozvoji všech těchto systémů nebyla jen potřeba překlenout větší vzdálenosti, ale především potřeba možnosti učinit to co možná nejrychleji.

Potřeba co nejvěrnějšího sdělování zkušeností druhým, ať už přes prostorový nebo časový odstup, byla základem pro vznik a rozvoj veškerých technik, jejichž cílem je reprodukovatelným způsobem konzervovat smyslové dojmy. Malířství od novověku dospělo až k tomu, že objekty a osoby byly znázorněny co nejvěrněji. To se dále vystupňovalo s nástupem fotografie, která umožnila pořizování skutečných momentkových snímků. Vývoj gramodesky a později magnetofonového pásku vytvořil možnosti nahrávání a pozdějšího reprodukování zvuků, hudby a v neposlední řadě lidské řeči. Během několika let tak vznikly techniky, s jejichž pomocí mohou být zaznamenávány a reprodukovány optické a akustické signály. Vznikla telegrafie a Morseova abeceda. Náhle mohly být zprávy, přinejmenším v dosahu telegrafní sítě, přijaty téměř současně na všech připojených místech.

Vzniklo úsilí odpoutat se od pevného vedení a přenášet elektrické signály na jakékoli libovolné místo. Plodem těchto snah byl telefon, později také fax a kabelová televize. Druhý vývojový proud vedl k rádiové technice, s níž následně vznikly mobilní telefony. Elektronická média tedy v jistém smyslu překonala hranice prostoru a času. „V jistém smyslu“ už jen proto, že toto překonání platí jen ve směru bezprostřednosti.

⁸ Buermann, Uwe. Jak (pře)žít s médii. Fabula, 2009, 12 s. ISBN 978-80-86600-58-1.

Používání jednotlivých médií bylo v jejich počátečním období vyhrazeno dospělým, v neposlední řadě kvůli jejich zprvu nevelkému rozšíření a tím spojené nákladnosti. Ani tvůrci médií však v mládeži a dětech dlouho nespátřovali cílovou skupinu. Byli to rodiče, kdo rozhodoval o pořízení nových přístrojů. Tento obraz se měnil především od období hospodářského zázraku v důsledku stoupající kupní síly mládeže a dalších společenských změn. Již několik let jsou dnes mladiství a děti čím dál víc předmětem zájmu mediálního průmyslu.

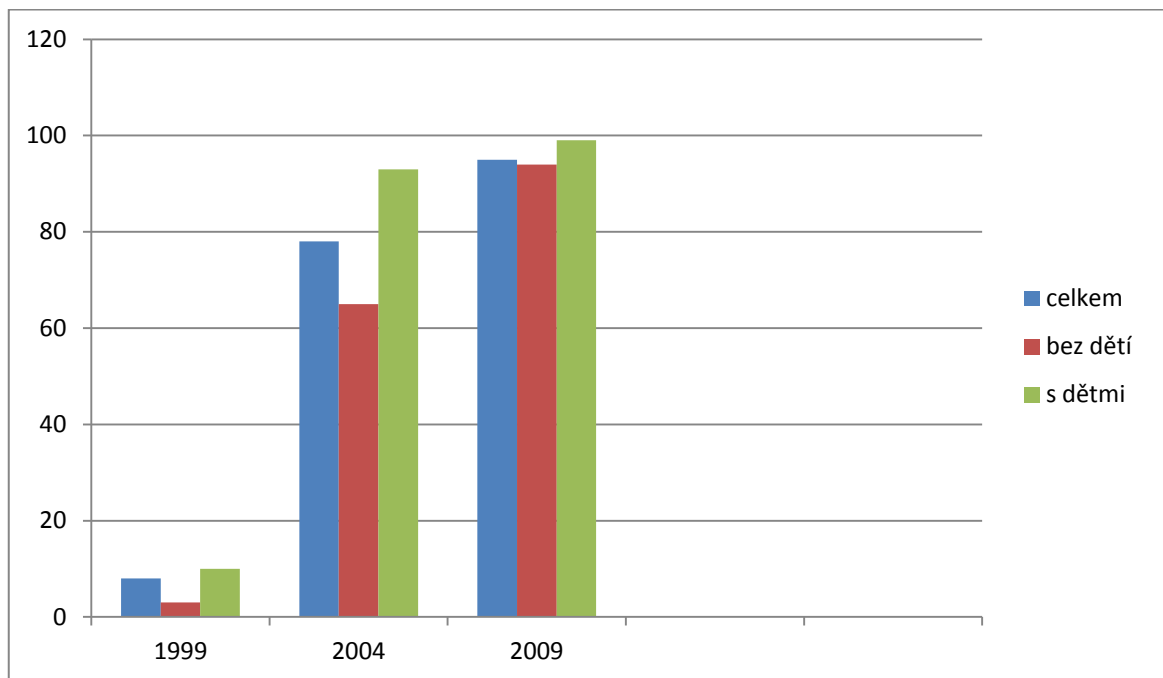
V současnosti můžeme oproti počátečnímu období prožívat radikální změnu. Je to především mládež, kdo s nadšením používá média. V mnoha rodinách jsou děti „odborníky“, kteří rodičům radí při pořízení nových přístrojů a k jejich pořízení je dokonce přemlouvají. Zvláště patrná je tato radikální změna především u komunikačních médií.

Po zavedení mobilních telefonů došlo k netušenému boomu v jejich rozšíření, za který byla odpovědná především také mládež. Jedním z důvodů touhy mít konečně svůj mobil je touha po vlastním telefonním čísle. Vlastní telefonní číslo znamená autonomii, která byla dosud vyhrazena jen dospělým; tím spíše, že teď už se nemůže stát, aby telefon náhodou zvedli rodiče nebo sourozenci, a odpadá tak i kontrola toho, s kým potomek telefonuje. V tomto smyslu nejenže je mobil symbolem určitého společenského postavení, ale důležitá je už i jen samotná okolnost, že člověk má své vlastní telefonní číslo.⁹

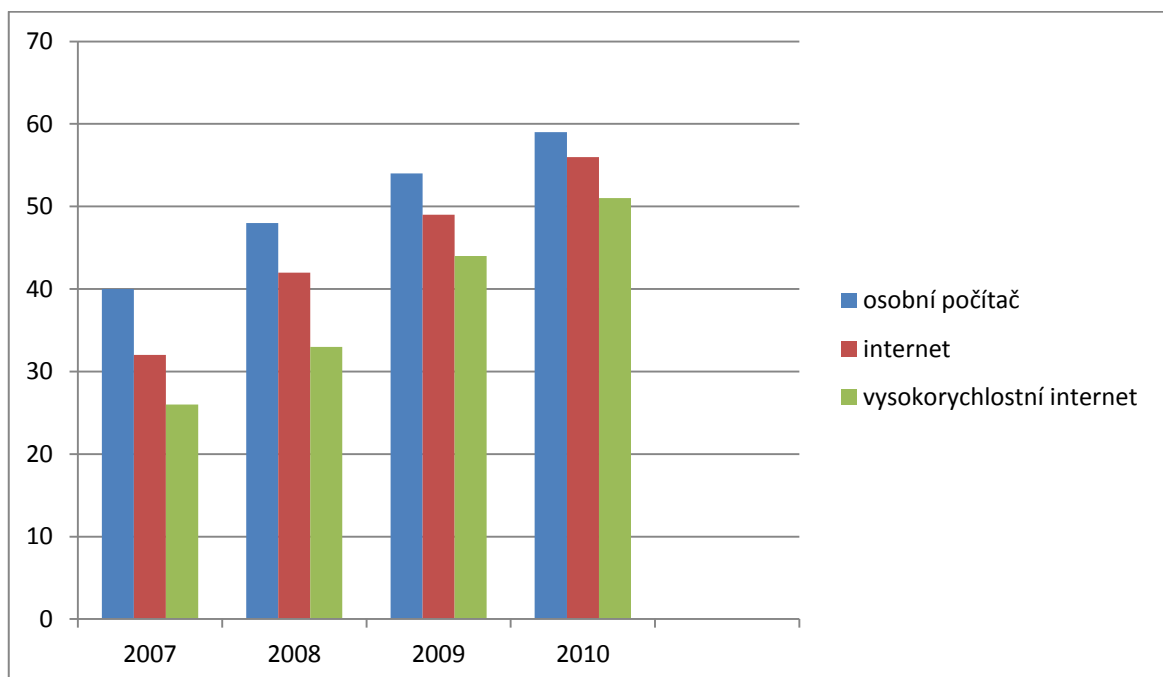
2.2 Internet a mobilní přístroje – použití v komunikaci

Vybavenost domácností mobilním telefonem podle přítomnosti dětí v domácnosti. Zdroj: ČSÚ

⁹ Buermann, Uwe. Jak (pře)žít s médii. Fabula, 2009, 14-38 s. ISBN 978-80-86600-58-1.

Domácnosti v ČR vybavené osobním počítačem, internetem a vysokorychlostním internetem. Zdroj: ČSÚ 2010.

Na výše uvedených grafech je vidět jasný nárůst mobilních telefonů a počítačů v domácnostech v letech 2007 až 2010. Počítače prostřednictvím sociálních sítí jako je Facebook nebo ICQ nebo Skype se staly komunikačním prostředkem, který ve velké míře užívá i středoškolská mládež. V souvislosti s rozvojem internetu do mobilních přístrojů

došlo k dalšímu přiblížení se uživateli. Dnes je možno v podstatě odkudkoli, v závislosti na pokrytí mobilní sítí, se připojit na internet a využívat sociální sítě prostřednictvím elektronické komunikace.

2.3 Vymezení pojmu elektronická komunikace

Obecně, či právě v rámci kybernetiky, je komunikace definována jako přenos informací mezi subjekty a objekty.

Podle B. W. Wahlstromové, jak uvádí Plňava, se komunikace vyznačuje šesti obecnými parametry. Na základě těchto parametrů Wahlstromová definuje komunikaci jako:

Efektivní sebe-vyjadřování

Výměnu sdělení psaním, mluvením či obrazy

Sdílení informací nebo poskytování zábavy prostřednictvím slov, mluvením nebo jinými metodami

Transfer (přenášení) od jiné osoby ke druhé

Výměnu významů mezi jedinci při použití společného systému symbolů

Proces, jímž jedna osoba předává sdělení jiné osobě prostřednictvím nějakého kanálu a s určitým efektem.¹⁰

Hnací silou pro vývoj různých moderních médií spočívala v touze po udržení kontaktu s lidmi, s nimiž je člověk spojen, i při fyzickém odloučení. V podstatě byli lidé na tolik spojeni se svým bezprostředním okolím, že se vůbec nezajímali o neregionální nebo dokonce globální zprávy. Události v jiných regionech nebo zemích byly významné jenom tehdy, pokud zde byla osobní vazba. Člověk chtěl samozřejmě například vědět, jak se vede strýčkovi, který emigroval, nebo co zažili rodiče na své cestě – víc ovšem ne. V důsledku zvýšené mobility, postupného stěhování obyvatelstva do měst a neustále narůstající záplavy zpráv a sdělení z celého světa se to dramaticky změnilo. Mnoho dnešních lidí například ví, co se právě děje na Blízkém východě. Přemýšlejí o hospodářském a politickém vývoji v USA a udržují pravidelné kontakty s lidmi v tuzemsku i zahraničí, avšak nemají nejmen-

¹⁰ Plňava, I. Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy - dovednosti – poruchy. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 146 s. ISBN 8024708582.

ší tušení, kdo je jejich voleným zástupcem v senátu, případně ani kdo je jejich bezprostředním sousedem. Jako o ideálním obrazu tohoto vývoje se mluví o „globální vesnici“.¹¹

Bauermann dále uvádí, že současná pedagogika musí následující generace připravovat na život ve stále globalizovanějším a virtualizovanějším světě. Je tedy postavena před otázkou, jak lze tuto vnější proměnu uskutečnit také uvnitř, tak aby děti v budoucnosti našly své jisté místo – ať bude toto místo kdekoli.

Česká právní úprava, která se zabývá elektronickou komunikací, tedy zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích nevymezuje pojem „elektronická komunikace“. Tato právní úprava hovoří pouze o elektronických komunikacích.¹² Mezi těmito pojmy je rozdíl a neměly by se zaměňovat. Tím nejvýraznějším je obsah pojmů v angličtině, kdy pojem „electronic communication“ znamená v překladu elektronickou komunikaci a naproti tomu pojem „electronic communications“ označuje elektronické sdělovací prostředky, tj. prostředky elektronické komunikace. Tento zákon řeší praktickou stránku problematiky a otázky týkající se zprostředkování elektronické komunikace. Definice elektronické komunikace chybí zřejmě z toho důvodu. Jedná se tedy o druh komunikace ve smyslu sociologickém, a ten je chápán jako proces sdělování a vyměňování informací ve společnosti a který se uskutečňuje specifickými prostředky.

Tušerová elektronickou komunikaci definuje jako „zvláštní typ mezilidské komunikace, která umožňuje tuto mezilidskou komunikaci i bez fyzické přítomnosti osob na jednom a téže místě. Fyzická nepřítomnost osob na jednom a téže místě je vlastně jedním z obligatorních pojmových znaků elektronické komunikace“.¹³

2.3.1 Vliv elektronické komunikace na děti a mládež

Kopecký uvádí, že desítky výzkumů dokazují, že děti tráví velké množství času u televizních obrazovek a další podstatnou část dne tráví surfváním po internetu či hraním počítačových her. Nečtou knihy a rodiče s nimi netráví dost volného času.

¹¹ Bauermann, Uwe. Jak (pře)žít s médii. Fabula, 2009, 21 s. ISBN 978-80-86600-58-1.

¹² Zákon č. 127/2005 Sb. ze dne 22. února 2005 o elektronických komunikacích

¹³ Tušerová, L. Elektronická komunikace versus elektronické komunikace. Zdroj:

<http://www.epravo.cz/top/clanky/elektronicka-komunikace-versus-elektronicke-komunikace-39898.html>.

Jako jednu z hlavních příčin uvádí, že děti vyrůstají v naprosto jiných podmínkách, než vyrůstali jejich rodiče. Uvádí, že je to z jedné strany dáno mohutným boomem informačních a komunikačních technologií a na straně druhé přístupem společnosti k rodině.¹⁴

2.3.2 Proč jsou komunikační technologie pro děti tak přitažlivé?

Jsou obrovským zdrojem zábavy, pomáhají dětem překonat nudu

Jsou pro děti zdrojem poučení, pomáhají dětem se získáváním informací

Umožňují pružnou a okamžitou komunikaci.

Maže bariéry mezi světem dospělých a dětí

Otevírají dětem svět, umožňuje jim navštívit místa a seznámit se s lidmi, se kterými by se pravděpodobně nesetkali.

2.3.3 Pozitivní vlivy informačních a komunikačních technologií na děti a mládež v ČR

Ve spojení s internetem umožňují velmi snadno vyhledat informace využitelné pro vzdělání, osobní rozvoj apod.

Umožňují vzdělávat se zábavnou formou, soutěžit s vrstevníky, hrát o odměnu (jde o silnou motivaci).

Umožňují dětem vytvářet virtuální sociální skupiny s vrstevníky.

Rozvíjejí (mohou rozvíjet) logické myšlení uživatelů.

Umožňují dětem získat nové dovednosti (např. při práci na počítači), které využijí v reálném životě.

2.3.4 Negativní vlivy informačních a komunikačních technologií na děti a mládež v ČR

Ve spojení s internetem umožňují velmi snadno vyhledávat informace, což ovšem vede k tomu, že děti (ale i dospělí) velmi často informace pouze převezmou, bez kritického přehodnocení, bez pochopení jejich podstaty, bez vlastní reflexe apod.

¹⁴ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 77 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

Jsou „žroutem času“ – velké množství uživatelů tráví před monitorem značnou dobu a jsou odtrženi od okolního světa.

Vyvolávají závislosti.

Způsobují problémy spojené s verbální a sociální komunikací.

Umožňují dětem vytvářet virtuální skupiny s vrstevníky, ve kterých nemusejí řešit konflikty – nerozvíjejí sociální inteligenci.

Mají negativní vliv na fyzický stav dětí (obezita, páteř, zrak, bolesti hlavy apod.).

Lze zneužít pro tzv. cybergrooming a další nebezpečné komunikační praktiky.

Svádějí k hraní počítačových her.¹⁵

2.3.5 Upřesnění souvisejících pojmů

Společně s vývojem moderních technologií spojených s internetem se rozvíjelo názvosloví, které popíšu v následující kapitole. Názvosloví uvádím z důvodu lepší orientace v následujících kapitolách bakalářské práce. Termínů souvisejících s moderními technologiemi spojených s internetem je mnoho. Není možné, a ani to není mým záměrem, uvádět zde spoustu termínů, a proto uvádím jen několik základních pojmů.

Kyberprostor

Termín kyberprostor (často se používá i anglická varianta cyberspace) se používá pro označení virtuálního světa vytvářeného moderními technologiemi (počítači, telekomunikačními sítěmi apod.) paralelně ke světu „reálnému“. Jde o spíše poetické pojmenování, které se vyskytuje zejména ve sci-fi literatuře (zejména žánru cyberpunk), pronikl však i do hovorového slovníku lidí pracujících intenzivně s počítači a internetem a postupně se šíří i do obecného povědomí.

Termín „cyberspace“ poprvé použil William Gibson roku 1984 ve své knize *Neuromancer*, kde jej definoval takto: Konsensuální halucinace každý den zakoušená miliardami oprávněných operátorů všech národů, dětmi, které se učí základy matematiky... Grafická reprezentace dat abstrahovaných z bank všech počítačů lidského systému. Nedomyšlitelná komplexnost. Linie světla seřazené v neprostoru myslí, shluky a souhvězdí dat. Jako světla města, ...

¹⁵ Kopecký, K. *Moderní trendy v elektronické komunikaci*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 78 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

Jde o počítačový trojrozměrný svět analogický s internetem, ve kterém se uživatelé pohybují pomocí virtuální reality.

Kyberprostor je v současnosti používán ve smyslu inverze k reálnému světu (tzv. realspace). Hovoří se o něm jako o místě, kde se vyskytují lidé bez fyzických těl. Klasický příklad zní: Když zvednete telefon a vytočíte telefonní číslo vašeho kamaráda, kde se bude odehrávat váš rozhovor? Bude to ve vašem sluchátku? V jeho telefonním přístroji? V drátech, které vás spojují? Ne. Tento hovor se bude odehrávat v kyberprostoru.

Další uplatnění tento termín našel o něco později, v době rozšíření počítačových sítí. Hackeři, počítačová a síťová experti tento termín používali obdobně pro počítačové sítě, zejména internet.¹⁶

Slovník neologismů vysvětluje termín kyberprostor jako prostředí vzniklé celosvětovým propojením počítačů.¹⁷

Elektronická komunikace

Kopecký uvádí, že základní rozdíl mezi tradiční komunikací v reálném světě a reálném čase a komunikací elektronickou je fakt, že elektronická forma je uskutečňována pomocí elektronického nástroje. Takovým nástrojem je každá forma osobního počítače (notebook, tablet a jiné), mobilní telefony a ostatní zařízení s možností připojení k internetu. Dále Kopecký definuje vlastnosti elektronické komunikace, která je dle něj:

Neřízená.

Hromadná (např. prostřednictvím diskusních fór).

Anonymní (nelze přesně určit původce sdělení, tím pádem v podstatě zaniká odpovědnost za jeho uveřejnění, neboť uživatelé nevystupují pod svojí skutečnou identitou, ale spíše pod různými přezdívkami tzv. nicky).

Závislá na počítačové gramotnosti komunikujících (lidé, kteří práci s počítačem běžně nevyhledávají, nebudou mít patrně větší zájem ani o e-komunikaci).

Časově a místně omezená.¹⁸

¹⁶ Kyberpostor. Wikipedie Otevřená encyklopedie. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyberpostor>

¹⁷ Martinová, O. Nová slova v češtině 2: slovník neologismů. 1. vyd. Praha: Academia, 2004, 568 s. ISBN 8020011684.

¹⁸ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 7 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

Dále důležitým znakem je rychlost odpovědi a rychlost vyměňování informací. Odpovíme rychleji, než jsme byli zvyklí při jiných druzích psané výměny zpráv a stejně tak jsme se naučili očekávat rychleji odpověď. Vznikl nový rytmus komunikace. Podle Vybírala tento nový rytmus zanechává změny v hlubších vrstvách psychiky.¹⁹

Dalším znakem e-komunikace je existence virtuální reality, kterou Pospíšil vysvětluje jako „umělé prostředí (svět) či napodobení skutečných dějů a situací pomocí zařízení a programů počítačové techniky.“²⁰

S pojmem virtuální realita úzce souvisí termín virtuální identita. Jedná se o vytvoření virtuálního já při zakládání různých účtů na internetu, např. profilu na chatu. Záleží jen na nás jestli si zvolíme svou pravou identitu, která koresponduje s našim skutečným já, nebo si zvolíme možnost být kýmkoliv. Podle Šmahela je spojována virtuální identita s virtuálními reprezentacemi, což je podle něj soubor digitálních dat o tom, kdo jsme ve virtuálním světě.²¹

Sak uvádí, že falešné údaje o pohlaví nebo věku jsou zcela běžné, jelikož uživatelům internetu není dána povinnost tyto údaje pravdivě uvádět. Proto je důležité pečlivě zvážit, které informace o sobě zveřejníme s ohledem na deviantní praktiky uživatelů internetu např. pedofilů.²²

Netiketa

Z důvodu regulování chování uživatelů internetu vznikla dále tzv. netiketa. Netiketa je jakási pomyslná sbírka pravidel a zásad, která by se měla dodržovat v internetovém světě. Slovo netiketa je odvozeno z anglického net (= síť; častá zkratka pro internet) a slova etiketa.

Mnoho lidí si myslí, že při vstupu do internetového světa mají naprostou anonymitu. Což je velký omyl – téměř vždycky se dá pomocí různých metod internetový uživatel vystopovat. Hodně uživatelů si to neuvědomuje, takže permanentně vstupují do nebezpečí tím, že na chatech nebo diskuzích ostatní uživatele urážejí, vysmívají se jim nebo se o nich vyjadřují vulgárně.

¹⁹ Vybíral, Z. Psychologie komunikace. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 320 s. ISBN 80-7178-998-4.

²⁰ Pospíšil, J. Multimediální slovník. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004, 183 s. ISBN 80-7346-019-X.

²¹ Šmahel, D. Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi. 1. vyd. Praha: TRITON, 2003, 158 s. ISBN 80-7254-360-1.

²² Sak, P., Skalková, J., Mareš, J. Člověk a vzdělání v informační společnosti. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 296 s. ISBN 978-80-7367-230-0.

Je třeba si uvědomit, že v internetovém světě bychom se měli chovat podobně jako ve světě reálném, tedy jako civilizovaní lidé. Za tím účelem existuje netiketa, pravidla slušného chování na Internetu.²³

Obecná pravidla netikety

Dodržujte v elektronické komunikaci stejná pravidla, konvence a zásady jako v běžném životě.

Nebuďte zbytečně útoční či agresivní.

Nejste středem kybervesmíru. Neočekávejte, že každý hned všeho nechá, jen aby odpověděl na váš dotaz.

Pokud se dostanete do sporu a ten se přiosťří, argumentujte k věci.

Nepoužívejte osobní invectivy nesouvisející s předmětem sporu.

Buďte konzervativní při vysílání a liberální při příjmu.²⁴

2.4 Internetová komunikace

2.4.1 Prostředky internetové komunikace

Obecně lze rozdělit prostředky internetové komunikace na dva typy:

Synchronní prostředky

Asynchronní prostředky²⁵

2.4.2 Synchronní prostředky internetové komunikace

Kopecný uvádí, že se jedná o komunikaci, kdy se jedná o okamžitou odezvu v reálném čase a jako příklady uvádí nástroje chat, Skype, ICQ a messengery aj.²⁶

²³ Netiketa, Wikipedie Otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Netiketa>

²⁴ Kopecný, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 10 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

²⁵ Kopecný, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 21 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

²⁶ Kopecný, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 35 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

ICQ

ICQ (z angl. I seek you = hledám tě) patří mezi tzv. messengery, což jsou programy umožňující posílání textových zpráv a vzkazů. Zejména díky uživatelské nenáročnosti se ICQ stalo jedním z nejoblíbenějších typů messengerů. Kopecký uvádí že v roce 2001 tento program použilo více než 100 milionů uživatelů a počet odeslaných zpráv se denně pohyboval kolem 400 milionů.²⁷

ICQ počet uživatelů oficiálně nesděljuje. V současné době, kdy je v popředí Facebook, počet uživatelů ICQ klesá. Podle statistiky NetMonitor měl v České republice web ICQ v roce 2011 přes 376 tisíc uživatelů, což by znamenalo meziroční pokles o 40 %.²⁸

Chat

Chat znamená anglicky rozhovor, povídání, klábosení.²⁹ Z důvodu anonymity diskutujících ve tento způsob komunikace je nejrozšířenějším synchronním komunikačním nástrojem na internetu. Principem chatu je textová diskuse doplněná emotikony. Pomocí chatu se vytvářejí virtuální komunity a sociální vazby. Umožňují interpersonální kontakt z bezpečné vzdálenosti. Zasahují do mezilidských kontaktů mladých lidí, ovlivňují verbální a neverbální schopnosti člověka a rozvoj abstraktního myšlení.³⁰

Skype

Skype je program umožňující internetovou telefonii, tzv. VoIP – Voice over IP (Hlas prostřednictvím IP adresy) a to zdarma na velké vzdálenosti. U tohoto programu je možné provádět i videohovor prostřednictvím web kamery.³¹

2.4.3 Asynchronní prostředky internetové komunikace

Asynchronní komunikace je taková, kdy existuje časová prodleva mezi vysláním zprávy a odpovědí. Tento typ komunikace zůstává stále v oblibě, i když internetová komunikace

²⁷ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 40 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

²⁸ CTK, Nova převezme komunikační službu ICQ, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-a-technologie/160215-nova-prevezme-komunikacni-sluzbu-icq/>.

²⁹ Pospíšil, J. Multimediální slovník. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004, 183 s. ISBN 80-7346-019-X.

³⁰ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 41 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

³¹ Kopecký, K.: Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 38 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

spíše spíše k synchronicitě, a to z důvodu, že než odpovím, tak si mohu nechat čas na rozmyšlenou.³²

Základními prostředky asynchronní komunikace jsou e-mail, knihy návštěv, blogy a SMS.³³

E-mail

Elektronická pošta, neboli e-mail se řadí mezi nejstarší a nejoblíbenější služby všech počítačových sítí.

První e-mail byl odeslán v roce 1969. Dnes je aktuální a velmi oblíbené využívání elektronické pošty prostřednictvím mobilních telefonů přes mobilní technologie, které umožňují tzv. chytré mobilní telefony nebo různé kapesní počítače.³⁴

Blogy, weblogy, videoblogy

Jak uvádí Kopecký princip blogů funguje na bázi autor – čtenář, kdy autor buduje sdílený digitální obsah. Termín weblog (zkráceně blog) je odvozen z anglického log, což znamená záznam, či zápis. O to, že se jedná o skutečný fenomén, který si zaslouží pozornost, dokládá Kopecký údaji, kde uvádí, že blogují lidé ze všech společenských vrstev a s různým postavením – bezdomovci, uklízečky nebo vrcholoví politici.³⁵

SMS

Short Message Service – neboli služba krátkých textových zpráv. Tato služba je velice využívanou a oblíbenou. Lze pomocí ní poslat krátkou textovou zprávu, ale také jejich prostřednictvím je možné ovládat vzdálené služby různých systémů (banky, mobilní operátoři), zaplatit si elektronickou jízdenku nebo převést peníze např. na charitativní konto pomocí tzv. dárcovské SMS.

Jelikož SMS má omezenou velikost – je limitována počtem znaků, vznikl nový fenomén elektronické komunikace, který se nazývá termínem lingo. Lingo je podle Kopeckého jazyk

³² Vybíral, Z. Psychologie komunikace. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 320 s. ISBN 80-7178-998-4.

³³ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 23 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

³⁴ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 23 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

³⁵ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 29 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

plný akronymů (zkratek) a dalších symbolů. Základní variantou je anglické lingo. Existuje ovšem i v české mutaci, přičemž běžné je přejímání anglického linga českými uživateli.³⁶

2.4.4 Sociální síť

Absolutním fenoménem současnosti v elektronické komunikaci jsou sociální sítě. V širším slova smyslu je sociální sítí každá skupina lidí, která spolu udržuje komunikaci různými prostředky. V užším, moderním a značně převažujícím pojetí se sociální sítí nazývá služba na internetu, která registrovaným členům umožňuje si vytvářet osobní (či firemní) veřejný či částečně veřejný profil, komunikovat spolu, sdílet informace, fotografie, videa, provozovat chat a další aktivity. Někdy se za sociální sítí považují i internetová diskusní fóra, kde si uživatelé vyměňují názory a poznatky na vybraná témata. V současnosti nejznámější a největší sociální sítí na světě je Facebook.com s téměř 800 milióny registrovaných uživatelů (leden 2012).³⁷

Podle ČSSÚ byl v prosinci 2011 počet aktivních profilů Facebooku v ČR 3.552.000.³⁸

Facebook nelze jednoznačně zařadit mezi synchronní ani asynchronní prostředky, jelikož poskytuje možnosti obou prostředků.

³⁶ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 31 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

³⁷ Sociální síť. Wikipedie, Otevřená encyklopedie,
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%AD%C5%A5

³⁸ ČSÚ statistiky, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uzivatele_facebooku

3. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY OHROŽUJÍCÍ MLÁDEŽ PŘI ELEKTRONICKÉ KOMUNIKACI

Práce s internetem má nemalý vliv na psychický a sociální vývoj mládeže. Existuje mnoho kladných vlivů internetu na mládež, jako je například rychlá dostupnost informací, možnost vzdělávání, zabavení se atd. Já se budu v bakalářské práci zabývat spíše jevy negativního rázu jako jsou sociální inženýrství, kyberšikana, stalking, kybergrooming, sexting a dalšími nimi souvisejícími jevy, které mohou ohrožovat mládež.

3.1 Sociální inženýrství

Sociální inženýrství je způsob manipulace lidí za účelem provedení určité akce nebo získání určité informace. Termín je běžně používán ve významu podvodu nebo podvodného jednání za účelem získání utajených informací organizace nebo přístup do informačního systému firmy. Ve většině případů útočník nepřichází do osobního kontaktu s obětí. Všechny techniky sociálního inženýrství jsou založeny na specifických způsobech lidského rozhodování známých jako kognitivní chyby úsudku. Tyto chyby úsudku založené na nedokonalosti lidského mozku jsou využívány mnoha způsoby.

Nejvýznamnější techniky sociálního inženýrství

3.1.1 Pretexting

Pretexting je utváření a využívání vymyšleného scénáře s cílem přesvědčit oběť k učinění potřebné akce nebo k získání potřebné informace. Jedná se o skloubení lži s kouskem pravdivé informace získané dříve. Může se jednat například o datum narození, rodné číslo, velikost posledního účtu, jméno nadřízeného atd. Cílem je přesvědčit oběť o legitimitě akce, která je po ní požadována. Tato technika je často používána například soukromými detektivy k získání soukromých informací z firmy jako jsou výpisy telefonních hovorů, výpisy bankovních účtů aj. od běžných zaměstnanců. Tyto informace mohou být následně použity při pokročilé komunikaci s vedoucími zaměstnanci jako jsou změny účtů, příkazy k převodu peněz atp.

Velké množství firem stále ověřuje totožnost klienta podle rodného čísla, rodného jména matky či jiných relativně snadno dostupných informací, čímž usnadňují aplikování tohoto typu sociálního inženýrství.

Pretexting lze také použít při vydávání se za kolegu z práce, policejního vyšetřovatele, bankovního úředníka, zaměstnance finančního úřadu či jiného zaměstnance státní správy, který by mohl mít právo na dotazování dané oběti. Útočníkovi stačí být přichystán na možné kontrolní otázky oběti, ale někdy stačí pouze autoritativní a seriózní tón hlasu a dostatečně přesvědčivý obsah konverzace.

3.1.2 Phishing

Phishing je podvodná technika používaná na Internetu k získávání citlivých údajů (hesla, čísla kreditních karet apod.) od obětí útoku. Jejím principem je rozesílání e-mailových zpráv, které se tváří jako oficiální žádost banky či jiné podobné instituce a vyzývají adresáta k zadání jeho údajů na odkazovanou stránku. Tato stránka může například napodobovat přihlašovací okno internetového bankovníctví a uživatel do něj zadá své přihlašovací jméno a heslo. Tím tyto údaje prozradí útočníkům, kteří jsou poté schopni mu z účtu vykrást peníze.

3.1.3 IVR neboli telefonní phishing

Tato technika využívá falešného hlasového automatu (IVR) s podobnou strukturou jako má originální bankovní automat ("Pro změnu hesla stiskněte 1, pro spojení s bankovním poradcem stiskněte 2"). Oběť je většinou vyzvána emailem k zavolání do banky za účelem ověření informace. Zde je pak požadováno přihlášení za pomoci PINu nebo hesla. Některé automaty následně přenesou oběť do kontaktu s útočníkem vystupujícího v roli telefonního bankovního poradce, což mu umožňuje další možnosti otázek.

3.1.4 Baiting

Baiting může být považován za trojského koně v reálném světě. Při tomto způsobu útoku útočník nechá infikované CD, flashdisk nebo jiné paměťové médium na místě, kde jej oběť s velkou pravděpodobností nalezne, například v koupelně, ve výtahu, na parkovišti. Poté

již nechá pracovat zvědavost, se kterou oběť dříve či později vloží toto médium do svého počítače. Tím dojde k instalaci viru, za pomoci kterého získá útočník přístup k počítači.

3.1.5 Další možnosti

Přestože útočník postrádá programovací vlohly, běžně se jako sociální inženýrství označují i další útoky obsahující prvky přesvědčování a manipulace. Kromě cílení na přesnou organizaci může jít například i o cílení na lidi s běžnými emailovými adresami za účelem získání údajů o jejich kreditních kartách.³⁹

3.1.6 Hoax

Jedná se o jeden z velmi častých nešvarů, který se na Internetu vyskytuje. Jde o šíření poplašných, nebezpečných a zbytečných řetězových zpráv, tzv. hoaxů, které jsou v rozporu s netiketou.⁴⁰

Pokud se výše uvedené praktiky použijí na mládeži, mají velký předpoklad na úspěch. Podle Jena Piageta dítě od jedenáctého až dvacátého roku začíná pozvolna dosahovat úrovně myšlení dospělého člověka. Dokáže pracovat se symboly, zlepšuje se v abstraktním uvažování, ovlivňuje různé myšlenkové operace, je schopno rozmýšlet nad hypotetickými problémy a pojmy, uvažovat nad samotnými myšlenkovými operacemi, vytvářet soudy o soudech, myšlení je celkově systematictější a organizovanější. Při experimentování s objekty dítě systematicky obměňuje proměnné a snaží se hledat pravidla – vytváří si a testuje hypotézy.⁴¹

Z výše uvedeného vyplývá, že osobnost dítěte nemá ještě dostatek zkušeností a není rozumově na takové úrovni, aby se nedalo snadno zmanipulovat nebo obelstít.

Obrovské riziko, které ohrožuje středoškolskou mládež, představuje kyberšikana, jelikož je mnohdy velmi těžko rozpoznatelná a může mít tragické důsledky.

³⁹ Sociální inženýrství (bezpečnost). Wikipedie Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_in%C5%BEen%C3%BDrstv%C3%AD_%28bezpe%C4%8Dnost%29#cite_note-1

⁴⁰ Hoax, <http://www.hoax.cz/cze/>

⁴¹ Doňková, O., Novotný, J.S. Vývojová psychologie pro sociální pedagogy, IMS Brno 2010, Bonny Press, 32 s. ISBN nezjištěno

3.2 Manipulativní komunikace

3.2.1 Obecná charakteristika

Mezi trendy posledních let patří v souvislosti s mohutným rozvojem online komunikačních platforem zejména komunikace realizovaná bez přímé účasti komunikantů realizovaná v online prostředích. Tato online prostředí představují různé typy internetových portálů, zejména některé typy online chatů (webchatů, IRC, messengery), portály zaměřené na tvorbu sociálních sítí (Facebook, MySpace, YouTube) apod. Online prostředí jsou velmi oblíbená (zejména díky anonymitě, vizuální atraktivnosti, komunikaci nezávislé na čase a prostoru apod.) a využívána dětmi i dospělými. Díky vysokému stupni anonymity uživatelů však tato prostředí nejsou vždy bezpečná, do prostředí vstupují anonymní uživatelé, kteří využívají různé typy nebezpečných komunikačních technik (phishing, pharming, grooming, metody sociálního inženýrství). Základním komunikačním prostředkem těchto uživatelů je přesvědčivě využitý jazyk, který umožňuje získat potřebné údaje o uživateli a zmanipulovat jej tak, aby prozradil důležité osobní informace. Získané údaje lze využít poměrně snadno k tzv. cyber groomingu (manipulace dítěte za účelem jeho sexuálního zneužití), trestnému činu krádeže vloupáním, k vydírání druhých osob apod.

3.2.2 Oběti manipulace

Mezi oběti manipulace spojené s online komunikačními prostředími patří velmi často mláďdí uživatelé internetu – žáci základních a středních škol. Tato cílová skupina obětí totiž dosud postrádá vysoký stupeň mediální gramotnosti spojený s absencí či nedostatkem schopnosti kriticky přehodnocovat informace. Tyto základní předpoklady umožní manipulátorovi snadněji přesvědčit manipulovaného a přimět ho k prozrazení důvěrných dat.

3.2.3 Etapy manipulativní komunikace

V manipulativní komunikaci lze vysledovat několik etap, které mezi sebou manipulátor kombinuje, aby dosáhl svého záměru. Mezi tyto etapy lze zařadit:

1. Etapu izolace oběti od okolí

V této etapě se manipulátor snaží v potenciální oběti vzbudit důvěru a následně ji na základě této důvěry izolovat od okolí (např. od rodičů apod.). To probíhá například tak, že se manipulátor staví v komunikaci do pozice osoby, která oběti rozumí, která chápe její problémy, která má pokud možno stejné problémy a pomůže je dítěti vyřešit. Manipulátor se snaží získat ve vztahu k oběti pozici dobrého kamaráda.

Jazykové projevy:

Rodiče ti nerozumí, já ano, mně se můžeš svěřit se svými problémy.

Neříkej o tom ostatním dětem, žártily by.

Neříkej o tom mamince...kdybys jí to řekl/a, nenáviděla by tě.

Dospělí to nepochopí, já ano.

Mně se můžeš svěřit, můžeme mít tajemství.

Jsem na tom podobně, svěř se, zůstane to mezi námi.

2. Etapa získávání základních informací o manipulovaném

Pokud proběhla etapa izolace dítěte od okolí, manipulátor začne zjišťovat základní informace o oběti (osobní údaje, ale také např. bydliště, polohu bytu apod.). Často svou snahu podpoří drobným dárkem, který zvýší efekt jazykové manipulace (např. vypálení počítačové hry, kredit do mobilního telefonu apod.). Pokud manipulátor získá mobilní číslo oběti, kombinuje chatování na Internetu s SMSkováním, přičemž důležitější informace zpravidla sděluje SMSkou.

Jazykové projevy:

Máš počítač ve svém pokojíku nebo v obýváku? Já v pokojíčku.

(manipulátor zjišťuje, zdali někdo jiný nemůže sledovat tuto komunikaci)

Bydlíš v Praze? Já jsem z Brna.

(manipulátor zjišťuje, zda má smysl zaměřit se na lokalitu např. kvůli potenciálnímu vluštění)

Jaké máš zájmy? Já mám rád počítačové hry a U2.

(manipulátor zjišťuje zájmy oběti, aby věděl, na co se zaměřit v případě využití uplácení dítěte dárkem)

Kolik je ti let? Mně je 16.

(dnes již zprofanovaná fráze, věk děti prozrazují podstatně později než na začátku komunikace a jsou v této oblasti také opatrnější)

Pošli mi fotku, já ti pošlu svoji.

(manipulátor získává kompromitující materiály, které může využít k vydírání oběti)

Získání fotografie oběti je velmi častým jevem spojeným s manipulativní online komunikací – fotografie je často použita pro kyberšikanu či vydírání, je často prostředkem pro realizaci child groomingu s výsledným sexuálním zneužitím oběti (v ČR např. kauza pedofila Pavla Hovorky apod.).

Chci ti poslat suprovou MMSku, napiš mi své číslo.

(manipulátor získá telefonní číslo oběti)

Máš kluka/holku?

(manipulátor získává informaci o tom, zda má oběť někoho, komu se může svěřit)

V kolik chodí vaši do práce? Jsem doma od 6 do 8 sám/sama.

(manipulátor zjišťuje, kdy je byt prázdný (potenciální vloupání))

3. Etapa přímé manipulace (vydírání)

V této etapě probíhá přímá manipulace oběti, která vychází z množství a kvality získaných informací. Podstata této manipulace je prosté vydírání s cílem poškodit oběť, přinutit ji např. k osobní schůzce apod. Někdy k samotnému vydírání nedojde v závislosti na tom, jakou podobu virtuální vztah oběti a manipulátora získal.

Jazykové projevy:

Potřebuji s tebou nutně mluvit osobně. Jsi moje láska a nemůžu bez tebe žít.

Jestli se se mnou nesejdeš, zabiju se.

Ty zkurvená krávo, jestli mi neřekneš své pravé jméno, zveřejním tvoji fotku a napíšu o tobě, že jsi lesba!!!

Jestli ke mně nepřijdeš, všem pošlu tvou upravenou fotku s nápisem: JSEM DĚVKA!

Jestli to neuděláš, napíšu tvé matce, že se mnou chrápeš! A že jsi děvka!

4. Etapa manipulace na bázi hoaxu (zfalšovaná zpráva)

Další možností, jak získat informace od oběti, je zfalšovat zprávu a oznámit oběti, že něco vyhrála, získala, že má neuvěřitelné štěstí a že když splní jednoduché podmínky, získá např. nový počítač, telefon apod. Tyto zprávy využívají kombinace tlaku (např. časové omezení nabídky, limitované množství výrobků) a uvolnění (za tlakem následuje nějaká méně důležitá informace, např. vyber si barvu přístroje, který ti pošleme).

Ahoj, vyhrál jsi v soutěži „Dítě chatu VIP“ hlavní cenu! Tou je skvělá večeře v centru Prahy v luxusním prostředí firmy Max. Akce pouze pro děti do 15 let!

Odpověz na tento e-mail a získej bližší podrobnosti!

Milí žáci, máte jedinečnou možnost získat ZDARMA nový luxusní počítač se 4 procesy – ideální pro hraní počítačových her a surfování. Stačí nám napsat na e-mailovou adresu vaše jméno, příjmení a adresu, kam máme počítač doručit. Posledních 30 kusů! Akce pouze pro žáky základních škol!

Ahoj, tvoje e-mailová adresa byla náhodně vybrána s dalším 20 adresami ze 4 milionů dětí v České republice. Vyhráváš nový mobilní telefon Apple iPhone 4G. Odpověz na tento e-mail, připoj své jméno, příjmení a adresu, kam máme telefon poslat. Nezapomeň připojit barvu iPhone, o který máš zájem (černá nebo bílá). Vše zdarma! Odpověz do 5 dnů!

3.2.4 Jak řešit manipulativní komunikaci

Problematika manipulativní komunikace je velmi úzce spojena s fenomény nebezpečných komunikačních praktik (kyberšikana, cyber grooming, hoaxing, cyber stalking apod.). Díky kurikulární reformě českého základního školství se problematika mediální gramotnosti a nebezpečné komunikace může ve školní praxi realizovat např. v rámci průřezového té-

matu Mediální výchova, v rámci dalších oblastí např. Komunikační a slohová výchova apod.⁴²

3.3 Kyberšikana

3.3.1 Vymezení pojmu

Další negativním jevem, který ohrožuje středoškolskou mládež je kyberšikana. Kyberšikana (též kybernetická šikana, počítačová šikana či cyberbullying) je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy a podobně. Řada jejích projevů může spadat do oblasti kriminálních činů. Její nejobvyklejší projevy představuje zasílání obtěžujících, urážejících či útočných mailů a SMS, vytváření stránek a blogů dehonestujících ostatní. Popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě prostřednictvím vystavení na internetu. Zejména poslední varianta šikany může být extrémně nebezpečná – pokud se spojí s nějakou velmi ponižující situací, takovéto zveřejnění ponižujících materiálů obrovskému množství lidí (které nejde vzít zpět) mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad.⁴³

3.3.2 Legislativní úprava

Kyberšikana je celosvětovým problémem, kdy řada zemí ustavuje speciální policejní týmy pro boj s kyberšikanou a vytváří nové zákony. Že se jedná o závažný problém i v České republice dokazuje změna trestního zákoníku, kdy byly doplněny paragrafy související s kyberšikanou a to například o § 353 nebezpečné vyhrožování nebo § 354 nebezpečné pronásledování neboli stalking.

3.3.3 Srovnání kyberšikany a šikany

Následující tabulka ukazuje rozdíl mezi kyberšikanou a šikanou.

⁴² Manipulativní komunikace jako fenomén online komutačních prostředí. E-Bezpečí, <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/121/63/lang,czech/>

⁴³ Kyberšikana. Wikipedia, Otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>

Kyberšikana	Šikana
Anonymní útočník	Konkrétní útočníci
Útočník má mnoho identit	Útoční se nemění
Počítačové znalosti	Fyzická síla
Publikum – přístup může mít každý (webové stránky, blogy atd.)	Omezený počet účastníků
Těžko rozpoznatelná	Náznaky (roztrhané oblečení, modřiny...)

Na základě výše uvedené tabulky je patrný rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou. Z tohoto srovnání je patrné, že kyberšikana je složitější na odhalení a má mnohem větší publikum. Což může přispět k tomu, že se prodlouží doba, po kterou se oběť s kyberšikanou potýká, než jí je poskytnuta pomoc. Někteří jedinci se s kyberšikanou neumí sami vyrovnat a když se k tomu připočte, že je těžko rozpoznatelná pro okolí, tak ve výsledku může končit tragicky. Jsou známy případy, kdy oběť kyberšikany spáchala sebevraždu.

3.3.4 Známé případy kyberšikany

Jako příklad uvedu jeden z nejznámějších případů kyberšikany, který skončil tragicky. Obětí se stala středoškolačka Anna Halman (Ania; 21. června 1992 – 21. října 2006 Kielcino Górne, Gdaňsk) byla žačka Gimnazja č. 2 v Gdaňsku, která spáchala sebevraždu poté, co se za přihlížení celé své třídy stala terčem sexuální šikany a kyberšikany ze strany pěti spolužáků. Její smrt odstartovala jeden z největších novodobých skandálů polského školství, obrátila pozornost novinářů a veřejnosti v zemích střední a východní Evropy k problému kyberšikany. Ania byla podle svých spolužáků i rodičů mimořádně stydlivá dívka. Její matka tušila, že se 20. října něco ve škole stalo, ale nevěděla co, a když se zeptala, co špatného se jí ve škole přihodilo, Ania odvětila, že si poradí. Když se několik hodin poté oběsila, nezanechala po sobě žádný vysvětlující dopis na rozloučenou, ale policejní vyšet-

řování, nasměrované ke škole, rychle odhalilo, že den před tím byla během vyučovací hodiny, poté co učitelka odešla na více jak 20 minut pryč, před zraky celé třídy napadena a sexuálně ponižována čtyřmi spolužáky, kteří z ní strhávali oblečení, osahávali ji a předstírali, že ji znásilňují. Prosila je, aby ji nechali a pokoušela se před nimi schovat pod lavici, ale vytáhli si ji ven. Plakala, křičela a prosila ostatní spolužáky, aby jí pomohli, aniž by se však pomoci dočkala. Některé spolužačky se jí sice pokoušely zastat, neměly ale k tomu dost sil. Z chlapců ve třídě jí nikdo nepomohl, všichni to považovali za skvělou zábavu a se zájmem přihlíželi. Pátý žák nahrál většinu toho, co s ní dělali, na svůj mobilní telefon a natočený materiál umístil na internet, aby si ho všichni mohli prohlédnout.⁴⁴

Dalším nebezpečným jevem je stalking a jeho kybernetická podoba cyberstalking.

3.4 Stalking

3.4.1 Vymezení pojmu

Stalking – nebezpečné pronásledování

Mezi nejdůležitější znaky stalkingu patří opakované a dlouhodobé obtěžování obětí, nevyžádanou a nechtěnou pozorností a to například pomocí dopisů, e-mailů, telefonátů, SMS zpráv, zasíláním různých zásilek s dárky. Obsah zpráv může být příjemný, ale také zastrašující. Jako další projev stalkingu je demonstrování moci a síly stalkera. Do této kategorie můžeme zařadit fyzické pronásledování obětí do práce, na nákupu, čekání před domem apod. Může dojít až na výhrůžky násilí a zabitím. Stalking je pro oběť obrovskou zátěží na psychiku a podcenit jeho rizika se nemusí vyplatit. Stav oběti a její psychické následky se zhoršují s hrozbou fyzického násilí nebo přímé agrese ze strany pachatele. Často je donucena k změně pracoviště, bydliště a musí měnit své životní návyky. Jednání pachatele často přechází v agresi, ničení či poškozování majetku a může končit i smrtí oběti.⁴⁵

Nebezpečné pronásledování je úmyslné a systematické porušování osobní svobody jiného. Od 1. 1. 2010 je nebezpečné pronásledování v České republice trestným činem (§ 354 Trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb.). Cílem je navázání a udržování kontaktu s pronásledovanou osobou i přes její zjevný nesouhlas, které se projevuje sledováním, vyhledáváním osobní blízkosti, kontaktováním prostřednictvím elektronické pošty, mobilu, omezo-

⁴⁴ Anna Halman. Wikipedie Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Anna_Halman

⁴⁵ Stalking – nebezpečné pronásledování. Policie ČR, <http://www.policie.cz/clanek/stalking-nebezpecne-pronasledovani.aspx>

váním v obvyklém způsobu života, zneužitím osobních údajů, vynucováním si pozornosti. Toto jednání vzbuzuje v pronásledované osobě důvodnou obavu o život nebo zdraví, případně obavu o život a zdraví osob blízkých. Umanutost a posedlost některých pachatelů a pachatelek může trvat i několik let.

Obětí nebezpečného pronásledování se může stát bez svého zavinění kdokoli! S nebezpečným pronásledováním se podle zahraničních výzkumů setkalo 8 % žen (jedna z 12) a 2 % mužů (jeden z 45).

3.4.2 Typické projevy

1. opakované pokusy o kontakt (např. prostřednictvím dopisů, telefonátů, SMS zpráv, zasílání dárků)
2. přímé nebo nepřímé výhrůžky (demonstrování moci), které u normální osoby vzbuzují oprávněný strach a obavy
3. vyhledávání fyzické blízkosti oběti (postávání v místě bydliště, zaměstnání, pozorování, chůze v blízkosti)
4. ničení věcí pronásledované osoby (např. vozidla, plotu, ale i likvidace zvířete – domácího mazlíčka)
5. zneužívání osobních údajů (např. zveřejnění telefonního kontaktu a adresy oběti na internetu s legendou, že chce prodat byt, poskytuje sexuální služby)

Pronásledování je zpravidla pokračováním nějakého skutečného nebo smyšleného vztahu mezi pronásledovatelem a jeho obětí.

3.4.3 Přírozené druhy reakcí na stalking

Psychické

Např. nervozita, podrážděnost, lekavost, pocity vyčerpanosti, únava, ztráta chuti do života, pocity bezradnosti a bezmoci.

Finanční

Např. investice do bezpečnosti, nákup zničených věcí, dočasné přestěhování se.

Pracovní

Např. zhoršení výkonu v zaměstnání, neschopnost myslet na něco jiného, změna pracovního místa nebo ukončení pracovního poměru.

Sociální

Např. snížení zájmu o dříve důležité vztahy a aktivity, izolace, strach z neznámých lidí.

Ve většině případů jsou negativními důsledky nebezpečného pronásledování zasaženi i lidé z okolí oběti (rodina, přátelé, kolegové atd.).

3.4.4 Případy z praxe

V roce 2010 v Mnichově Hradišti byl řešen případ stalkingu. Na začátku dostala šestnáctiletá dívka z Mnichova Hradiště obyčejnou esemesku s pozváním na kávu. Když však neznámého, o třiatřicet let staršího muže odmítla, nic tím neskončilo. Naopak. Jeho aktivita se začala stupňovat a zprávy se začaly měnit v sexuální obtěžování. Dívce proto došla trpělivost a poté, co začala dostávat esemesky o tom, že neznámý muž ví, kde se nachází a co má na sobě, obtěžování oznámila na policii.⁴⁶

Další případ je z Hodonínska z roku 2012, kdy dívka muže zasypávala SMS zprávami se sexuálními návrhy a pak i výhrůžkami a urážkami, se odehrál nedávno v Hodoníně. Adresátovi po pár dnech došla trpělivost a obrátil se na policii. „Policisté komunikaci zdokumentovali, vyslechli účastníky a případ postoupí k dořešení přestupkové komisi," informoval o přestupku proti občanskému soužití hodonínský policejní mluvčí Petr Zámečník. Ten zároveň upozornil, že podobných případů, které však skončily už návrhem na podání obžaloby, řešili policisté od začátku roku celkem pět.

Pachatelé, kteří se uchylují ke stalkingu, jsou podle kyjovského psychiatra Jaroslava Klimenta většinou narcistické osobnosti, které nesnesou urážku, jež jim způsobilo odřeknutí blízké osoby. Pronásledovateli se mohou často stát i alkoholici a lidé závislí na drogách. „Většinou jsou to lidé s poruchou osobnosti. Normální člověk se tak může chovat v afektu, to si ale uvědomí a dokáže afekt zvládnout,"⁴⁷

3.4.5 Cyberstalking

Cyberstalking („kybernetický lov“) - označuje se jím zneužívání online komunikace k nabízení nepožadovaných služeb a věcí, virtuální pronásledování, obtěžování a zastrašování

⁴⁶ Mužíková, Michaela. Muž psal nezletilé dívce vulgární SMS. Ihned.cz, <http://zpravy.ihned.cz/lehke-zpravy/c1-45038220-muz-psal-nezletile-divce-vulgarni-sms-hrozi-mu-za-to-az-tri-roky-vezeni>

⁴⁷ Rybová, Jana., Černá Zuzana. Stalking? Na Hodonínsku v tomto roce nic vyjimečného, Deník.cz, http://hodoninsky.denik.cz/zpravy_region/stalking-na-hodoninsku-v-tomto-roce-nic-vyjimecneho-20120815.html

vybraných uživatelů přes internet. Oběti tohoto chování jsou pak pronásledovány a obtěžovány v chatovacích místnostech („chat roomech“) spamem, zanecháváním vzkazů v návštěvních knihách, zasíláním virů apod. V kriminologickém smyslu je stalking, tedy pronásledování, definován jako úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost. Cyberstalking můžeme považovat za jeho elektronickou podobu.⁴⁸

Obětí se může stát kdokoliv, častěji jsou však pronásledováni politici a jiné významné osobnosti, případně osoba, která se s někým rozešla. Oběť je obtěžována spamem, vzkazy, posíláním virů apod.⁴⁹

3.5 Kybergrooming

3.5.1 Vymezení pojmu

Dalším nebezpečným novodobým jevem spojeným s e-komunikací je cyber grooming. Jako cyber grooming (child grooming, kybergrooming) se označuje chování uživatelů internetových komunikačních prostředků (chat, ICQ, Skype atd.), kteří se vydávají za jinou osobu s cílem vylákat nezletilého komunikujícího, sexuálně ho obtěžovat či zneužít. Cílem nemusí být pouze sexuální zneužití, ale také manipulace dítěte vedoucí například k projevům terorismu (dítě se ve jménu víry stává teroristou).⁵⁰

Kopecký termín cyber grooming vysvětluje jako (child grooming, grooming), který označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod. Kybergrooming je tedy druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií.⁵¹

3.5.2 Charakteristické rysy kybergroomingu

Kde se kybergrooming vyskytuje

⁴⁸ Cyberstalking, E-bezpečí, <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/44/63/lang,czech/>

⁴⁹ Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007, 15s. ISBN 978-80-85783-78-0.

⁵⁰ Cyber grooming. Wikipedie Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Cyber_grooming.

⁵¹ Kopecký, K. Kybergrooming nebezpečí kyberprostoru.vyd. Olomouc: 2010, 3 s. ISBN 978-80-254-7573-7.

Kybergrooming je často vázán na synchronní i asynchronní komunikační platformy, nejčastěji veřejný chat, internetové seznamky, instant messengery a VoIP (např. ICQ, Skype) a v posledních letech také na sociální sítě (Facebook, Twitter, MySpace, Bebo a další). Podle řady výzkumů (CEOP2, 2008 a další) probíhá kybergrooming nejčastěji právě v prostředí instant messengerů (56 % případů), další pozici pak obsadily sociální sítě (11,4 % případů). Internetoví predátoři však kromě těchto komunikačních prostředí využívají také inzertní portály, na kterých nabízející dětem různé možnosti výdělků či kariéry (např. v oblasti modelingu), často navštěvují portály zaměřené přímo na nezletilé uživatele internetu (dětské portály, portály zaměřené na volnočasové aktivity, herní portály a další internetové stránky).

Jak dlouho manipulace dítěte probíhá

Psychická manipulace v rámci kybergroomingu probíhá obvykle delší dobu – od cca 3 měsíců po dobu několika let. Tato doba je přímo závislá na způsobu manipulace a na důvěřivosti oběti. Existují případy, kdy predátor manipuloval dítě po dobu 2 let, než došlo k osobnímu setkání a sexuálnímu zneužití.

Kdo jsou oběti

Oběťmi kybergroomingu jsou zpravidla děti a mládež nejčastěji ve věku 11 – 17 let. Častěji jsou oběťmi kybergroomingu dívky než chlapci. Lze předpokládat, že oběti tvoří zejména ti uživatelé internetu, kteří tráví velké množství volného času v online komunikačních prostředích (chat, instant messengery, sociální sítě), kde také navazují virtuální kontakty s ostatními (hledají zde kamarády, přátele, životní partnery). V posledních letech se také objevuje stále více případů kybergroomingu, ke kterým došlo na některé ze sociálních sítí (Facebook, MySpace, Twitter apod.). Ty díky propracovanému systému virtuálních sociálních vazeb poskytují ideální podmínky pro jeho realizaci.

Děti a mládež jsou k manipulaci náchylnější zejména proto, že dosud nemají plně rozvinuté sociální dovednosti a mají nedostatek životních zkušeností (Lamb & Brown, 2006). Výzkumy předpokládají, že útočníci tuto skutečnost využívají i při výběru obětí.

Mezi nejčastější oběti patří:

- a) děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry (lze je snadněji citově či fyzicky izolovat),
- b) děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi (často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku),
- c) děti naivní a přehnaně důvěřivé (jsou ochotnější zapojit se do online konverzace s neznámými lidmi, obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci),
- d) adolescenti/teenageři (zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit).

Kdo jsou útočníci

Kyberútočníci (predátoři) tvoří heterogenní skupinu, ve které nalezneme jak uživatele s nízkým tak i vysokým sociálním statutem (právníky, učitele, policisty). V řadě případů oběť pachatele zná a je na něm závislá (v 85 - 95 % případů), často bývá útočníkem také známý rodiny oběti. Mezi útočníky dle výzkumů převažují osoby, které dosud nebyly trestány. Kybergroomery se ale někdy stávají i ti, kteří již byli za sexuální útoky proti dětem a mladistvým odsouzeni a došlo u nich k recidivě. U většiny útočníků byl diagnostikován patologický zájem o děti. Chování útočníků – kybergroomerů – vysvětluje například model sociálních dovedností (Emmers-Sommer, Allen 1999, Olson 2007), podle něhož útočníci navazují kontakty s dětmi, protože mají strach z navazování vztahů s dospělými. Vztahy s dětmi kybergroomerů vnímají jako méně ohrožující, cítí se bezpečněji než ve vztazích s dospělými.⁵²

3.5.3 Známé případy

Nejznámější případ z posledních let v ČR představuje zneužití 21 chlapců deviantem Pavlem Hovorkou - groomerem z Prahy.

K nejtragičtějším mediálně známým případům kybergroomingu patří kauza usvědčeného devianta Pavla Hovorky. Pavel Hovorka, vrátný v pražských tiskárnách, byl v roce 2008 odsouzen za pohlavní zneužívání, vydírání, svádění k pohlavnímu styku a ohrožování mravní výchovy mládeže. Trestné činy se týkaly 20 nezletilých chlapců, 8 z nich muž opravdu k sexuálnímu styku donutil. Byl odsouzen na 6,5 roku odnětí svobody (původní

⁵² Kopecký, K. Kybergrooming nebezpečí kyberprostoru. Olomouc: 2010, 4-5 s. ISBN 978-80-254-7573-7.

trest 8 let mu byl zmírněn u odvolacího soudu). Soud vrátného Hovorku uznal vinným, že od roku 2005 do svého zatčení v roce 2007 zneužil dvě desítky nezletilých chlapců, které si vybíral z řad dětí z dětských domovů anebo je kontaktoval přes internetové seznamky (zejména na serveru Lide.cz), s některými také chatoval. Oběti lákal na fiktivní soutěž „Dítě VIP“, v rámci které vítězům sliboval, že stráví dva týdny v Praze a získají zajímavé soutěžní ceny. Řadu obětí, které dorazily na osobní schůzku, přiměl k pohlavnímu styku. Za pohlavní styk dětem nabízel peníze, některé také vydíral. Zneužitě chlapce si fotografoval a natáčel videokamerou. Chlapcům pak hrozil, že vyzradí jejich homosexuální orientaci a zveřejní jejich nahé fotografie (některé mu za úplatu posílali, některé pořídil sám), pokud jej nebudou dále navštěvovat. Někteří se bránili, a tak je podle obžaloby znásilnil.

3.6 Sexting

3.6.1 Vymezení pojmu

Termínem sexting se označuje elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem. Tyto materiály často vznikají v rámci partnerských vztahů. Takovéto materiály však mohou představovat riziko, že jeden partner u nejrůznějších pohnutek zveřejní fotografie či videa svého partnera.⁵³

Poměrně nový fenomén, který je spojen s využíváním informačních a komunikačních technologií mladistvými a dětmi, je tzv. sexting (česky sextování). Slovo sexting je složeninou vzniklou ze slov sex a textování = elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem. Tyto záznamy (fotografie, video) jsou pak často zveřejněny na internetu - zejména dojde-li k ukončení vztahu mezi mladistvými. První případy sextingu byly zdokumentovány v roce 2005. Sexting podporuje šíření pornografie mladistvých a dětí, které je celosvětově zakázáno. V České republice již byla zaznamenána řada případů sextingu, řadu z nich lze posuzovat právě jako šíření dětské pornografie.

3.6.2 Známé případy

Například šestnáctiletá studentka Mladoboleslavského gymnázia se nechala vyhecovat od kamarádů a svlékla se při přestávce mezi vyučováním. Spolužáci ji přesvědčili, aby se svlékla a nechala se natočit na mobil, jak masturbuje. Kauza došla tak daleko, že případ

⁵³ Sexting. Wikipedie Otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sexting>

vyšetřovala Policie ČR. Video bylo ukradeno ze serveru www.libimseti.cz a dále pak putovalo internetem. Za jeho šíření bylo například propuštěno několik zaměstnanců mladoboleslavské Škoda Auto, dalším byl snížen plat.

Známý případ sextingu představuje i kauza nezletilého Phillipa Alperta z Floridy. Aniž by o ně žádal, jeho přítelkyně mu zaslala své nahé fotografie. Když se rozešli, Philip rozeslal její nahé fotografie kamarádům a také rodičům dívky. Philip byl usvědčen a odsouzen na 5 let podmíněně z šíření dětské pornografie až do svých 43 let bude zařazen do registru sexuálních útočnicků. Je tak na registru sexuálních útočnicků společně se sexuálními násilníky, devianty, lidmi, kteří obtěžovali nezletilé apod. Podobně je na tom řada mladistvých, kteří se baví například tím, že si vzájemně posílají své nahé fotografie. I oni mohou být v USA obviněni a odsouzeni za šíření dětské pornografie.

Některé případy sextingu mohou končit i tragicky. Z poslední doby je známý například případ Jessicy Logan (18) z USA, která spáchala sebevraždu poté, co její bývalý přítel zveřejnil Jessičiny intimní fotografie, které mu poslala v době, když spolu ještě chodili. Od té doby byla Jessica vystavena neustálému posměchu ze strany spolužáků. Jessica vystoupila i v televizi a požádala spolužáky, aby ji nechali na pokoji. Útoky však nepřestaly, Jessica tlak nevydržela a spáchala sebevraždu.

V českých podmínkách se každý případ sextingu řeší individuálně, některé případy jsou vyhodnoceny jako přešůpek, jiné jako trestný čin (záleží na druhu fotografií a způsobu jejich pořízení), u mladistvých osob může být sexting považován za trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže. Některé případy sextingu lze také řešit občansko právní cestou.⁵⁴

3.7 Internetové podvody

3.7.1 Vymezení pojmu

Moderní doba sebou přináší i řadu úskalí a kriminálních jevů, na které se nám stále nedaří se připravit. Počítače a internetová síť nám umožňují nejen získávání značného množství informací, ale i nákup zboží, které jsme prakticky nikdy neviděli. Navíc nakupujeme od prodejců, které ani nikdy neuvidíme. Jedním z úskalí, které na nás internet nastražil, je i internetová burza. Poškozený vydraží zboží, které si vyhlédl, za velice výhodnou cenu, od osoby kterou nikdy neviděl a ani nezná. Zaplatí za tuto věc, pošle peníze, někdy rovnou na

⁵⁴ Kopecký, K. Sexting. E-Bezpečí, <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/154/19/lang,czech/>.

smyšlenou adresu a v některých případech tuto věc již nikdy nedostane. Dostat pak zpět alespoň své peníze, bývá nelehký a někdy až neřešitelný úkol.

3.7.2 Internetové podvody lze rozdělit na tyto druhy

PHISHING

Druh internetového podvodu, kterým se podvodníci snaží z uživatelů internetového bankovníctví vylákat přístupové údaje k účtům a zneužít je pro svoje obohacení.

PODVODNÉ LOTERIE

Lidem jsou rozeslány e-maily s oznámením o výhře vysoké částky v eurech, dolarech nebo v jiné zajímavě měně. V případě, že oslovený výherce kontaktuje provozovatele loterie, je mu sděleno, že výhra bude vyplacena, jakmile zaplatí manipulační poplatek ve výši v přepočtu až několika desítek tisíc korun, který samozřejmě není možné odečíst ze slíbené výhry.

SCAM419

Příjemce bývá osloven jako dědic obrovského majetku nebo je požádán o pomoc při jeho převodu velkého majetku z exotické země. Za to je mu slíbená tučná odměna ve výši několika desítek procent z celkové částky.

MALWARE

Všeobecné označení pro škodlivý kód. Nejčastěji to může být počítačový vir, červ nebo stále častěji trojský kůň.⁵⁵

Výše uvedené internetové podvody se týkají středoškolské mládeže jen okrajově, jelikož cílovou skupinou budou uživatelé internetu starší 18 let, tak se blíže těmito druhy internetových podvodů nebudu zajímat. V hledáčku mého zájmu jsou však internetové podvody, které jsou uskutečňovány přes aukční a bazarové portály při nákupu a prodeji zboží přes internet. Tyto jsou středoškolskou mládeží mnohdy zneužívány k nedovolenému obohacení.

⁵⁵ Internetové podvody, Hoax, <http://www.hoax.cz/hoax/internetove-podvody>.

3.7.3 Známý případ

Neobyčejnou počítačovou gramotnost prokázal na počátku roku 2013 teprve čtrnáctiletý chlapec z Brna, který díky tomu měl co do činění s kriminalisty z jihomoravského oddělení informační kriminality. Na policii oznámil třiačtyřicetiletý muž své podezření, že se neznámý hacker naboural do jeho e-mailové schránky. Muž se opakovaně nemohl přihlásit ani po zodpovězení záchranné otázky. Tato e-mailová schránka však měla přímý vliv na hraní jedné z online počítačových her, protože pro registraci dané hry byl použitý právě tento e-mailový účet. Poškozený už tuto fantasy hru hrál nějakou dobu a jeho postava patřila k těm nejsilnějším. Její majitel toho dosáhnul nejen herními schopnostmi, ale také tím, že do vybavenosti svého bojovníka investoval značnou sumu peněz. Po hackerském útoku už nemohl ovládat nejen svůj e-mail, ale ani svou herní postavu. Podivné však bylo, že jeho hrdina se v prostředí hry dál pohyboval, což zjistil syn poškozeného. Neznámý hráč dokonce tomuto synovi nabídl, že mu inkriminovanou herní postavu prodá – cenil si jí na patnáct tisíc korun. To ovšem netušil, že na sjednanou schůzku se zákazníkem dorazí i kriminalisté. Při výslechu se čtrnáctiletý chlapec přiznal a uvedl podrobnosti, jak vytvořil program keylogger, díky kterému se mu podařilo získat přihlašovací údaje včetně hesla do e-mailové stránky poškozeného. Jakmile získal přístup k e-mailu, změnil k němu heslo a zároveň získal plný přístup k herní postavě. Té se chtěl zmocnit právě proto, že byla v jeho oblíbené hře jedna z nejsilnějších. Když však zjistil, že jeho jednání je trestné, rozhodl se nepoctivě nabytého hrdiny zbavit a nabídl jej k prodeji, při kterém narazil. Dopustil se tak činu jinak trestného neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací a činu jinak trestného opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat. Pokud by byl plnoletý, hrozil by trest odnětí svobody až na dva roky. Vzhledem k tomu, že se jedná o nezletilého, policejní orgán věc odložil. Mladík sice díky svému věku trestnímu stíhání unikl, bez následků však jeho jednání nezůstane. Soud pro mládež, kam jsme spis předali, může rozhodnout o uložení některého z výchovného opatření.⁵⁶

⁵⁶ Vedrová, Petra. Podvodem se zmocnil herní postavy, Policie ČR, <http://www.policie.cz/clanek/podvodem-se-zmocnil-herne-postavy.aspx>.

3.8 Sebevraždy páchané pomocí sociálních sítí.

Nemalým problémem současné doby jsou také sebevraždy, které páchá mládež. Pro šíření návodů pro sebevrahy jsou nejčastěji používány sociální sítě a dále různé další internetové stránky. Obrovský problém se sebevraždami mládeže je v Rusku jak uvádí agentura ČTK. Zákon o ochraně dětí před škodlivými informacemi dává od loňského září dozorové agentuře Roskomnadzor právo vyhledávat webové servery, jejichž obsah by mohl poškodit mravní vývoj mládeže. Právní úprava má přispět hlavně k boji proti dětské pornografii a drogám. Nemalý význam má údajně i pro snížení počtu dětských sebevrahů, který staví Rusko na jednu z prvních příček mezi evropskými zeměmi. Přesné statistiky o sebevraždách mezi mládeží v Rusku chybějí. Jejich počet ale naznačuje odhad moskevských psychiatrů, podle nichž se v desetimilionové metropoli ročně pokusí o sebevraždu na 60 000 dětí. Hlavní město se přitom prý řadí mezi méně ohrožené regiony, nejvíce dětských sebevražd má ruský venkov. Množství pokusů o sebevraždu mezi dětmi je v některých regionech na jihu Sibíře údajně až desateronásobné ve srovnání s Moskvou. Dvě třetiny dětských sebevrahů si berou život kvůli neshodám v rodině, šikaně ze strany dospělých či kvůli konfliktům ve škole. Hlavním místem pro šíření návodů pro sebevrahy jsou přitom podle ruských expertů sociální sítě, jejichž zablokování je obtížné nebo nemožné.⁵⁷

⁵⁷ ČTK, Rusko se brání epidemii sebevražd mezi nezletilými, Novinky CZ, <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/291695-rusko-se-brani-epidemii-sebevrazd-mezi-nezletilymi.html>.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je poukázat na škodlivé a patologické jevy spojené s elektronickou komunikací středoškolské mládeže v rámci jejich posledních trendů, zejména ve spojitosti s kyberšikanou. Dále četnost používání technických prostředků elektronické komunikace středoškolskou mládeží.

4.2 Použité metody.

Z důvodu věkové kategorie respondentů a tématu bakalářské práce jsem zvolil kvantitativní výzkum a jako metodu jsem použil dotazování technikou anonymního dotazníku. Tuto metodu jsem zvolil z důvodu její jednoduchosti vyhodnocování a interpretace. Jedná se o metodu, kdy chceme k nějakému jevu získat v krátké době veliké množství dat.⁵⁸

Dotazník obsahuje 23 otázek a je sestaven z uzavřených a škálových otázek. Jako cílové skupiny byli zvoleni žáci vyššího stupně Gymnázia Jana Evangelisty Purkyně v Mikulově a žáci Středního odborného učiliště v Mikulově, jelikož výzkum byl zaměřený na středoškolskou mládež. Věk respondentů se pohyboval v rozmezí od 16 do 18 let. Bylo osloveno 20 žáků na gymnáziu a 20 žáků na SOU, kdy byly vyplněny všechny dotazníky. Dotazníky byly studentům rozdány prostřednictvím vyučujících na výše uvedených školách.

Získaná data jsou zanesena do grafů, které zajišťují větší přehlednost. Výsledky jsou uváděny v procentech.

Hypotézy

H1: Více jak 60 % středoškolské mládeže upřednostňuje elektronickou komunikaci před osobní komunikací.

H2: Více než 70 % středoškolské mládeže vlastní mobilní přístroj.

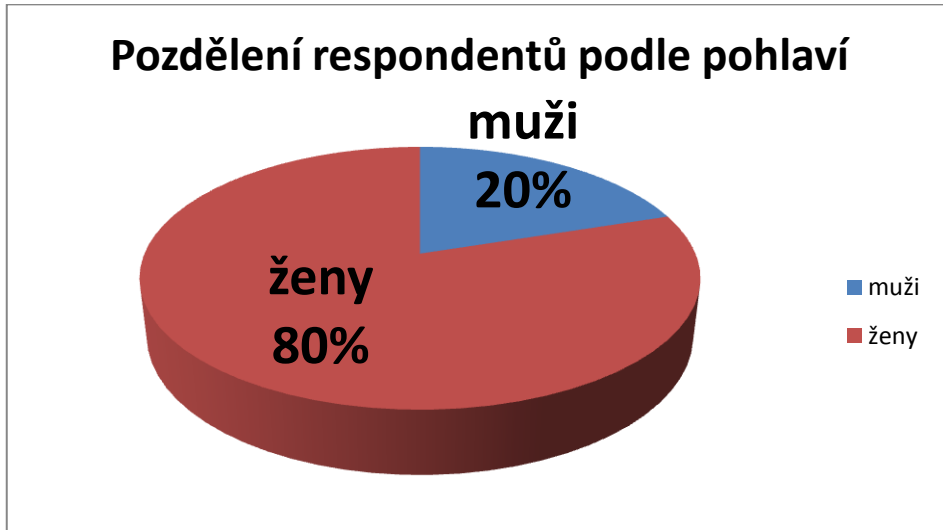
H3: Více jak 20 % středoškolské mládeže má zkušenosti s kyberšikanou.

H4: Méně než 20 % středoškolské mládeže denně stráví více jak 3 hodiny na PC při elektronické komunikaci.

⁵⁸ Vízdal, F. Sociální psychologie. I. vyd. Brno: 2010, 29 s. ISBN nezjištěno.

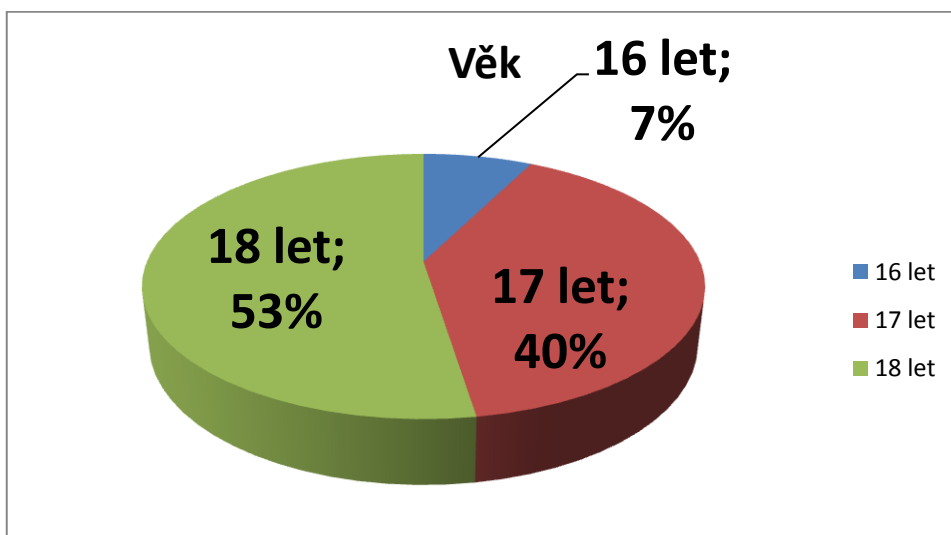
4.3 Vyhodnocení výsledku dotazníku

Graf 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví.

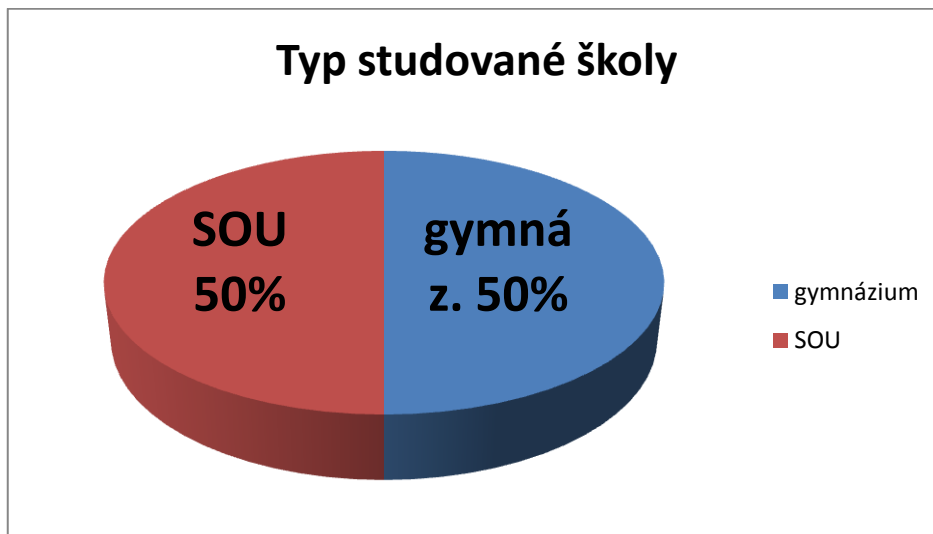
Graf č. 1 znázorňuje procentuální zastoupení mužů a žen z celkového počtu respondentů. Dotázáno bylo 80 % žen a 20 % mužů z celkového počtu respondentů.

Graf 2: Věk respondentů.

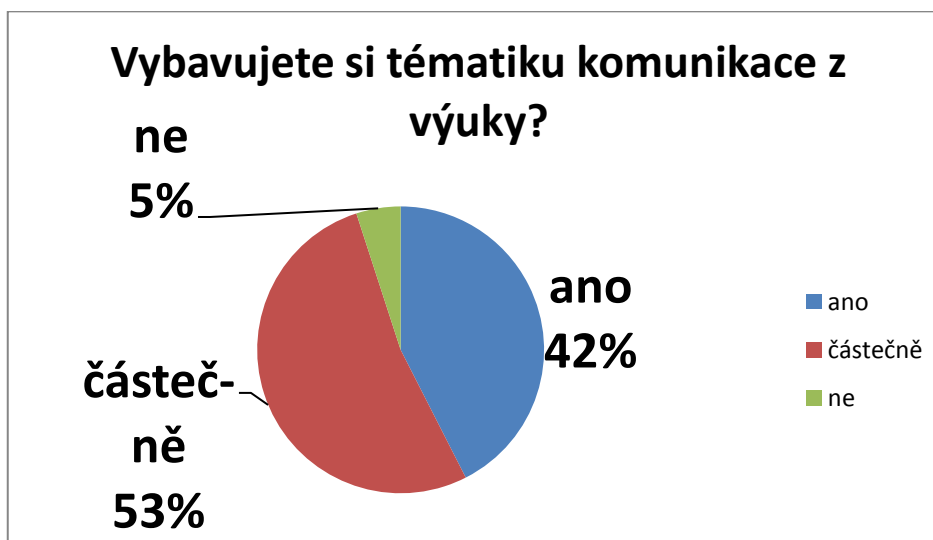
Graf 2 zobrazuje zastoupení dotázaných respondentů podle věku. Největší podíl mají respondenti ve věku 18 let a to 53 %. Dále 40 % jsou zastoupeni respondenti ve věku 17 let a 7 % jsou zastoupeni respondenti ve věku 16 let.

Graf 3: Typ studované školy.

Na grafu č. 3 je procentuelně rozděleno množství respondentů podle toho, jakou školu navštěvují. Respondenti byli rozděleni na dvě stejné poloviny, tedy na 50 % studujících na gymnáziu a na 50 % studujících na SOU.

Graf č. 4: Vybavujete si tématiku komunikace z výuky?

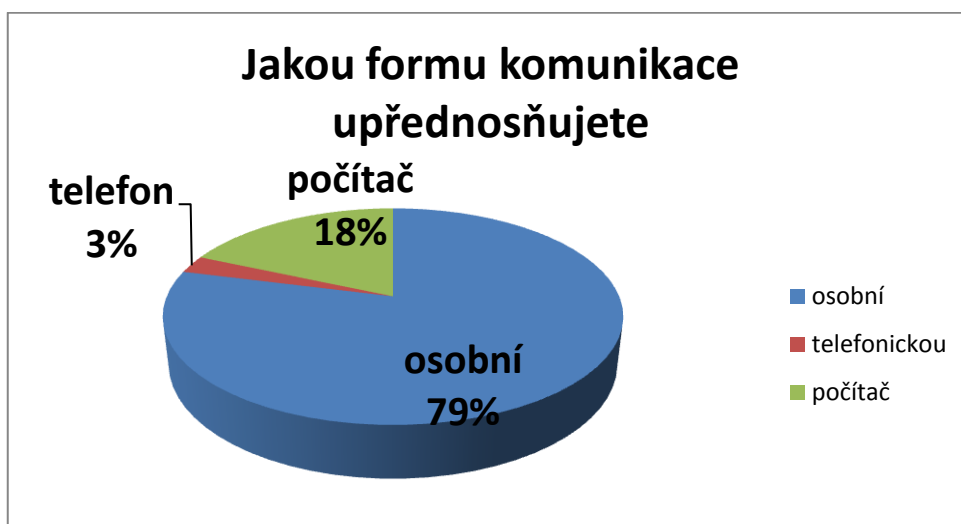
Na grafu č. 4 je v procentech zobrazeno, jestli si respondenti vybavují tématiku komunikace z výuky. Dotazníkem bylo zjištěno, že 42 % si vybavuje tématiku komunikace z výuky. Dále 53 % respondentů odpovídalo, že si tématiku komunikace vybavují jen částečně a pouze 5 % respondentů odpovídalo, že si nevybavují tématiku komunikace z výuky.

Graf č. 5 se týkal případné nabídky výcviku v sociální komunikaci.

Graf č. 4 zobrazuje odpověď na otázku, zda by v případě nabídky výcviku v sociální komunikaci respondenti měli zájem, nebo zda by zvažovali nabídku a poslední odpověď byla, že by neměli zájem o nabídku. Dotazníkem bylo zjištěno, že 12 % respondentů mělo zájem o výcvik v sociální komunikaci, 70 % respondentů odpovědělo, že by zvažovalo o nabídku a 18 % respondentů nemělo zájem o nabídku výcviku.

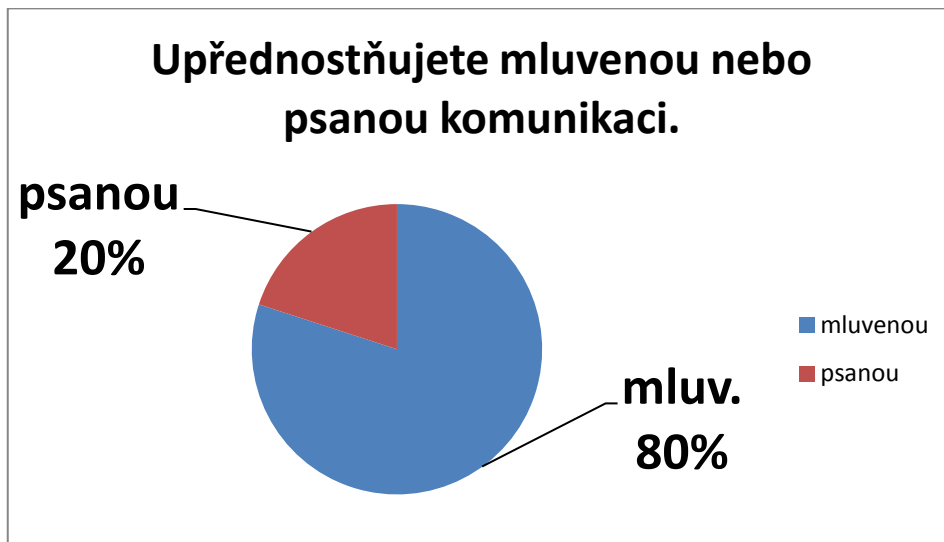
Graf 6: Jakou formu komunikace upřednostňujete?

V otázce č 6 jsem zjišťoval, jakou formu komunikace středoškolská mládež upřednostňuje. Jestli raději komunikují s někým osobně tzv. tváří v tvář, nebo volí raději komunikaci přes počítač nebo komunikaci pomocí telefonu. Z odpovědí vyplývá, že 79 % respondentů

upřednostňuje komunikaci osobní, 18 % upřednostňuje komunikaci pomocí počítače a 3 % upřednostňuje komunikaci přes telefon.

Graf č. 7: Upřednostňujete mluvenou nebo psanou komunikaci?

V otázce č. 7 zjišťují, zda středoškolská mládež upřednostňuje mluvenou nebo psanou komunikaci. Na základě odpovědí respondentů bylo zjištěno, že 80 % volí spíše mluvenou komunikaci a 20 % volí spíše psanou komunikaci.

Graf č. 8: Vlastníte mobilní přístroj?

V 8. otázce jsem zjišťoval, jestli středoškolská mládež vlastní mobilní přístroj. Jak bylo zjištěno, tak 100 % respondentů vlastní mobilní telefon.

Graf č. 9: Máte přístup na internet?

V otázce č. 9 jsem zjišťoval kolik procent respondentů vlastní mobilní telefon. Bylo zjištěno, že oslovení středoškoláci vlastní z 97 % mobilní telefon a ze 3 % nevlastní mobilní telefon.

Graf č. 10: Komunikujete raději s osobou stejného pohlaví?

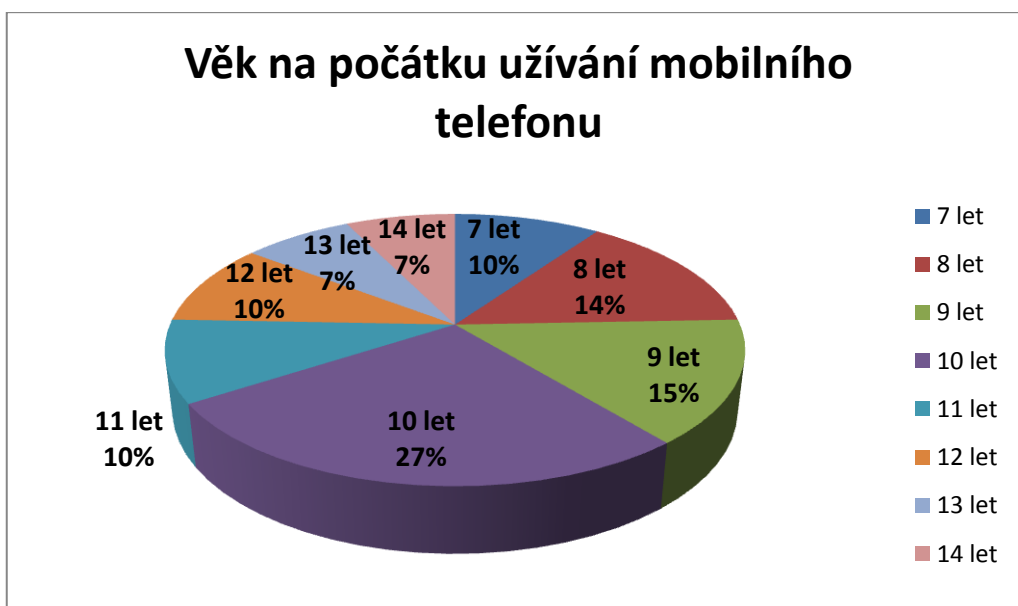
Graf č. 10 zobrazuje, jestli respondenti raději komunikují s osobou stejného pohlaví, či nikoliv. Z odpovědí vyplývá, že 40 % komunikuje raději s osobou stejného pohlaví a 60 % respondentů raději komunikuje s osobou opačného pohlaví.

Graf č. 11: Komunikujete raději s osobou stejného věku?

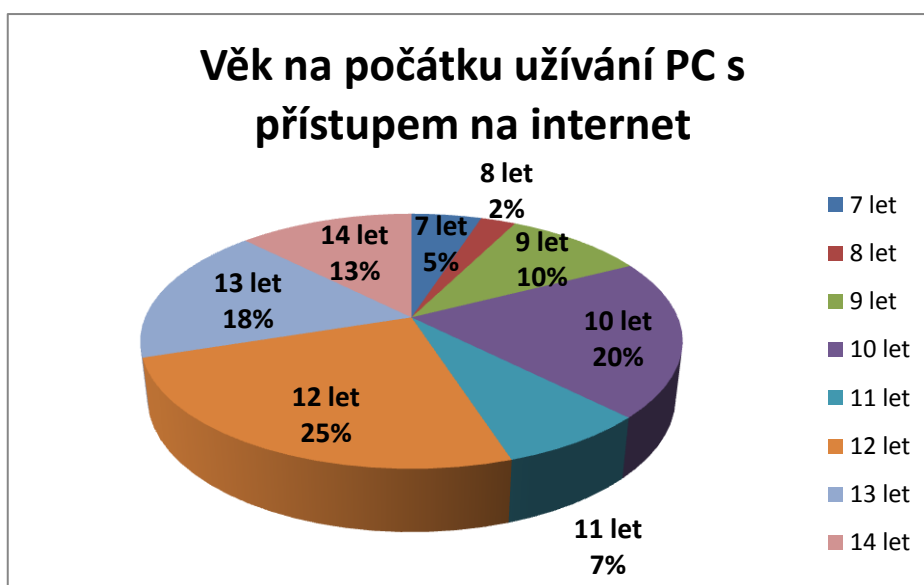
Graf č. 11 zobrazuje odpovědi na otázku, jestli respondenti raději komunikují s osobou stejného věku. Výsledek ukázal, že 30 % respondentů raději komunikuje s osobou stejného věku a 70 % raději nekomunikuje s osobou stejného věku.

Graf 12: Váš věk na počátku užívání mobilního telefonu.

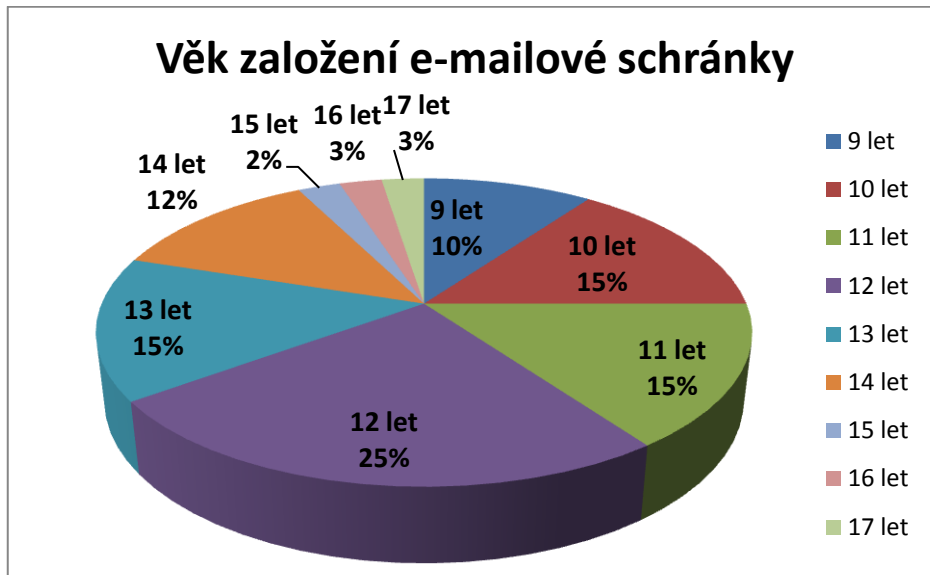
Graf 12 zobrazuje věk na počátku užívání mobilního telefonu. Respondenti uvedli, že začali užívat mobilní telefon už od 7 let věku, kdy jich bylo 10 % z oslovených. Dále se procento respondentů, kteří začali používat mobilní telefon, s věkem zvyšuje. Graf ukazuje, že v 8 letech používalo již 14 % respondentů mobilní telefon. Dále graf ukazuje, že v 9 letech již bylo 15 % respondentů, kteří začali užívat mobilní telefon. Nejvíce respondentů začalo užívat mobilní telefon v 10 letech a to celých 27 %. Od tohoto věku se procento respondentů začalo snižovat. V 11 a 12 letech graf ukazuje 10% respondentů a v 13 a 14 letech graf ukazuje 7 % respondentů, kteří začali užívat mobilní telefon. Respondenti uvedli rozmezí věku, kdy začali užívat mobilní telefon od 7 do 14 let. Nižší ani vyšší věk žádný z respondentů nevedl.

Graf č. 13: Věk na počátku užívání PC s přístupem na internet.

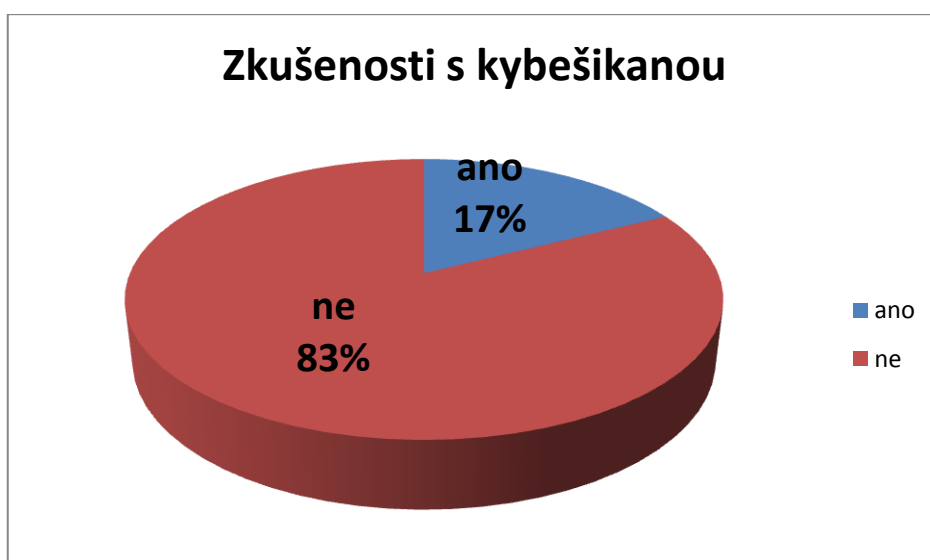
Graf č. 13 zobrazuje odpovědi na otázku, na počátku jakého věku začali užívat PC s přístupem na internet? Respondenti odpověděli, že začali používat PC s přístupem na internet již od věku 7 let a to 5 % respondentů. Nejvíce respondentů začalo používat PC s přístupem na internet ve 12 letech, kdy zaujímají 25 % z celku. Nejméně respondentů začalo používat PC s přístupem na internet v 8 letech a to 2 % z celku. V grafu jsou i ostatní odpovědi, kdy znázorňuje v 9 letech 10 % z celku, v 10 letech 20 % z celku, v 11 letech 7 % z celku ve 13 letech 18 % z celku a ve 14 letech 13 % z celku.

Graf č. 14: Věk založení e-mailové schránky.

Graf č. 14 zobrazuje věk založení e-mailové schránky respondentů. Respondenti odpověděli, že si založili e-mailovou schránku v období od 9 let do 17 let. Největší procento si založilo e-mailovou schránku ve 12 letech a to celých 25 % respondentů. Oproti tomu nejméně respondentů si založilo e-mailovou schránku ve věku 15 let a to pouze 2 %. Ostatní hodnoty byly podobné. V 10 letech 15 %, v 11 letech 15 %, v 13 letech 15 %, v 14 letech 12 % a v 16 a 17 letech 3 % respondentů si založila e-mailovou schránku.

Graf č. 15: Máte zkušenosti s obtěžováním (kybešikanou) Vaší osoby prostřednictvím internetu nebo mobilní sítě?

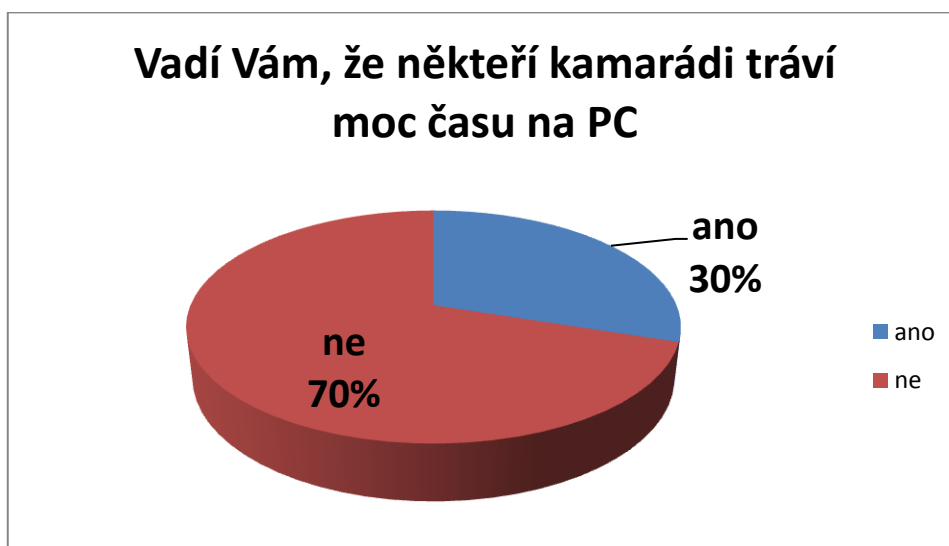
Graf č. 15 zobrazuje výsledek odpovědí na otázku, zda mají respondenti zkušenosti s obtěžováním (kyberšikanou) jejich osoby prostřednictvím PC nebo mobilní sítě. 83 % respondentů odpovědělo, že nemají zkušenosti s kyberšikanou jejich osoby a 17 % odpovědělo, že má zkušenosti s obtěžováním (kyberšikanou) jejich osoby, což není zanedbatelné číslo.

Graf č. 16: Používáte falešnou identitu při práci na PC?

Na otázku č. 16, zda používají falešnou identitu při práci na PC odpovědělo 22 % respondentů odpovědí ano a 78 % respondentů odpovědí ne.

Graf č. 17: Vadí Vám, že někteří kamarádi tráví moc času na PC?

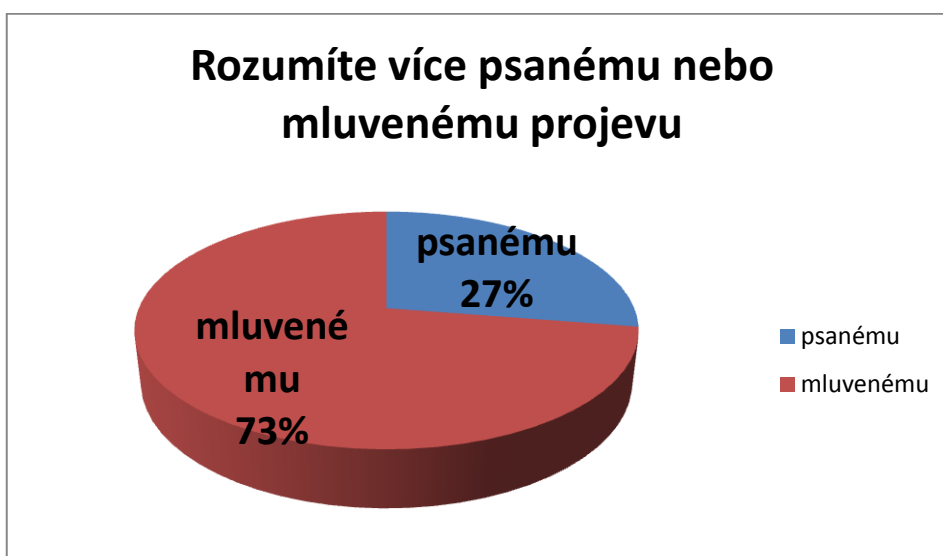
Na otázku č. 17, zda vadí respondentům, že někteří kamarádi tráví moc času na PC odpovědělo 30 % ano a 70 % odpovědělo ne.

Graf č. 18: Obtěžoval(a) jste někoho pod skrytou identitou?

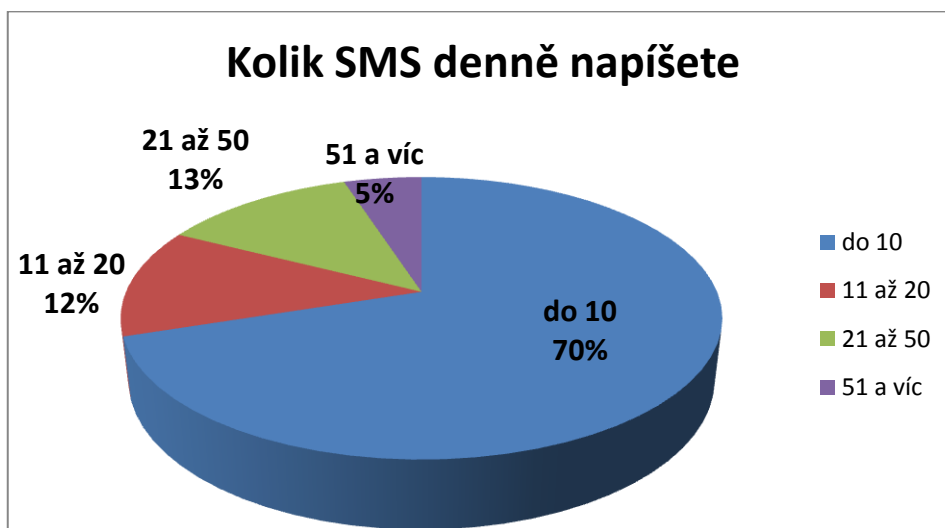
Graf č. 18 zobrazuje odpovědi na otázku, jestli respondenti obtěžovali někoho pod skrytou identitou. Z dotázaných respondentů odpovědělo 95 % ne a 5 % ano.

Graf č. 19: Rozumíte více psanému nebo mluvenému projevu?

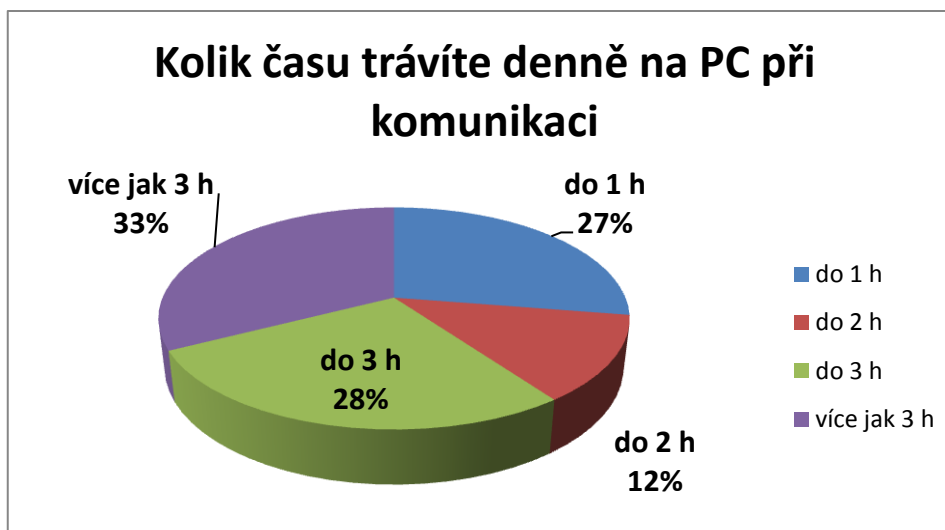
V grafu č. 19 jsem zjišťoval, jestli respondenti rozumí více psanému nebo mluvenému projevu. 73% respondentů odpovědělo, že rozumí více mluvenému a 27% procent uvedlo, že více psanému projevu.

Graf č. 20: Kolik SMS denně napíšete?

Graf č. 20 zobrazuje počet SMS, které respondenti za den napíší. 70 % respondentů uvedlo, že napíší do 10 SMS. Tato hodnota tvořila největší skupinu. Dále 12 % respondentů uvedlo že napíše za den 11 až 20 SMS. Dále 13 % respondentů uvedlo, že denně napíše 21 až 50 SMS a pouze 5 % respondentů uvedlo, že denně napíše víc jak 51 SMS.

Graf č. 21: Kolik času denně trávíte na PC při komunikaci?

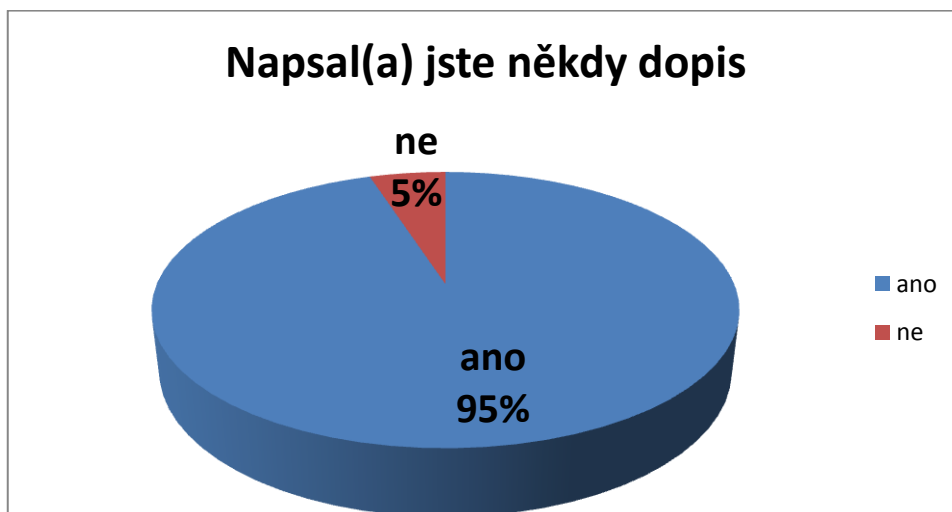
Graf č. 21 zobrazuje kolik času tráví respondenti denně na PC při komunikaci. Největší procento respondentů uvedlo, že tráví více, jak 3 h na PC při komunikaci a to 33 % ze všech dotázaných. Nejméně času trávilo do 2 h na PC při komunikaci a to 12 %. Další dvě skupiny byly téměř totožné ve výsledcích, jelikož do 1 h uvedlo 27 % respondentů a do 3 h uvedlo 28 % respondentů.

Graf č. 22: Zdál se Vám někdy svět po odpojení od PC méně skutečný?

V grafu č. 22 zjišťují, jestli se respondentům někdy zdál po odpojení od PC svět méně skutečný. 90 % respondentů uvedlo, že se jim nezdál svět po odpojení od PC méně skutečný a 10 % respondentů uvedlo, že se jim zdál někdy svět po odpojení od PC méně skutečný.

Graf č. 23: Napsal(a) jste někdy dopis?

Na odpověď, jestli respondenti někdy napsali dopis, odpovědělo 95 % respondentů ano a pouhých 5 % odpovědělo, že nikdy nenapsalo dopis.

Diskuse

Cílem této bakalářské práce je poukázat na škodlivé a patologické jevy spojené s elektronickou komunikací středoškolské mládeže v rámci jejich posledních trendů, zejména ve spojitosti s kyberšikanou. Dále četnost používání technických prostředků elektronické komunikace středoškolskou mládeží.

Výzkum byl prováděn kvantitativní metodou technikou anonymního dotazníku. Tuto metodu jsem zvolil z důvodu její jednoduchosti vyhodnocování a interpretace. Bylo osloveno celkem 40 respondentů. 20 respondentů bylo z Gymnázia J. E. Purkyně v Mikulově a dalších 20 respondentů bylo ze SOU v Mikulově. Respondenti se skládali z jedné třídy žáků na výše uvedeném gymnáziu a dále z jedné třídy žáků na výše uvedeném SOU. Dotazníky byly rozdány osobně a to prostřednictvím učitelů výše uvedených škol.

Výsledky výzkumu jsem znázornil pro lepší přehlednost v procentech do grafů. První 3 otázky se týkaly věku, pohlaví a typu studované školy. Z grafů je vidět, že bylo osloveno 80 % žen a 20 % mužů ve věku od 16 do 18 let, z kterých bylo 50 % z SOU a 50 % z gymnázia. Dotazník byl rozdělen na 3 témata a to na otázky týkající se komunikace dále na otázky týkající se technických prostředků elektronické komunikace a v neposlední řadě na otázky týkající se kyberšikany.

Z odpovědí které se týkají komunikace vyplynulo, že alespoň částečně si drtivá většina oslovených středoškoláků vybavuje komunikaci z výuky, což znázorňuje graf č. 4, kdy pouze 5 % respondentů odpovědělo, že si komunikaci nevybavuje z výuky. Na další otázku z komunikace, která se týkala případné nabídky výcviku v sociální komunikaci respondenti odpověděli spíše neutrálně, kdy 70 % odpovědělo, že bude nabídku zvažovat. Zájem o výuku mělo 12 % a 18 % respondentů nemělo zájem o výuku. Dále jsem zjišťoval, jakou formu komunikace studenti upřednostňují. Zajímalo mě, jestli upřednostňují spíše osobní komunikaci nebo e-komunikaci. Zde se ukázalo, že většina studentů upřednostňuje osobní komunikaci a to 79 % respondentů. Pro potvrzení předešlé otázky jsem použil podobnou otázku, kdy jsem se dotazoval, zdali studenti upřednostňují mluvenou nebo psanou komunikaci. Odpovědi se shodují s předešlou otázkou, kdy 80 % studentů upřednostňuje mluve-

nou a 20 % psanou komunikaci. V otázce č. 19 jsem se dotazoval, zda rozumí více psanému nebo mluvenému projevu, kdy respondenti odpověděli, že rozumí více mluvenému projevu a to 73 % dotázaných. Dále jsem zjišťoval, jestli studenti raději komunikují s osobou stejného nebo opačného pohlaví a dále jestli komunikují raději s osobou stejného věku. Z odpovědí nevyplývalo žádné razantní vymezení studentů. Výsledek ukazuje, že 40 % raději komunikuje s osobou stejného pohlaví a 60 % raději komunikuje s osobou jiného pohlaví a 30 % raději komunikují s osobou stejného věku a 70 % s osobou jiného věku.

Další odpovědi se týkaly technických prostředků užívaných při komunikaci. Zjišťoval jsem jaké procento z dotázaných studentů má přístup na internet, kdy se ukázalo v grafu č. 9, že pouze 3 % nemají přístup na internet. Dále jsem zjišťoval, kolik procent respondentů vlastní mobilní přístroj. Z grafu č. 10 vyplývá, že mobilní přístroj vlastnil každý z respondentů. Zde je vidět nárůst technických prostředků oproti minulým rokům. ČSÚ uvádí, že v roce 2010 bylo jen 55 % domácností s připojením na internet, což se od mého výzkumu značně liší. Dále ČSÚ uvádí, že v roce 2009 97 % domácností bylo vybaveno mobilním telefonem, což se skoro shoduje s mým výsledkem. Grafy ČSÚ uvádím na začátku kapitoly technické prostředky uplatňované v komunikaci mládeže. Dále jsem zjišťoval, od kterého věku začali respondenti užívat mobilní telefon, PC s připojením na internet a kdy si založili e-mail. Výzkum ukazuje (graf č. 12), že někteří studenti začali užívat mobilní telefon již od 7 let a to 10 % z celkového počtu. Nejzazším věkem, kdy studenti začali užívat mobilní telefon bylo 14 let. Nejvíce respondentů začalo užívat mobilní telefon ve věku 10 let. Obdobné výsledky se ukázaly i v grafu č. 13, kde jsem se dotazoval na věk na počátku užívání PC s přístupem na internet. I zde studenti uvedli, že začali užívat PC s přístupem na internet od 7. roku svého věku a nejzazší věk byl 14 let. Nepatrný posun, oproti užívání mobilního telefonu, byl ve věku, kdy nejvíce respondentů začalo užívat PC s přístupem na internet. Zde z výsledků vyplývá, že to bylo ve 12 letech, což uvedlo 25 % z celkového počtu respondentů. S tímto výsledkem se také shoduje výsledek z dalšího grafu č. 14, kdy jsem zjišťoval věk při založení e-mailové schránky. Zde uvedlo také 25 % respondentů, že si založili e-mailovou schránku ve věku 12 let. Hraniční věk založení e-mailové schránky se posunul oproti užívání PC o 2 roky v nejnižším věku a to na 9 let a o 3 roky v nejstarším věku na 17 let.

Další otázky se týkaly kyberšikan, kdy jsem zjišťoval, jestli mají respondenti zkušenosti s kyberšikanou (graf č. 15). Výsledek ukázal, že 17 % respondentů má zkušenosti s kyber-

šikanou, což je dost vysoké číslo a dokazuje to, že elektronická šikana je dost rozšířená. V otázce č. 16 jsem zjišťoval, jestli studenti používají falešnou identitu při komunikaci. Ve výsledku se ukázalo, že 22 % užívá falešnou identitu. Užívání falešné identity mě zajímalo proto, neboť s ní souvisí různé škodlivé jevy při e-komunikaci. Na tuto skutečnost jsem se dotazoval v otázce č. 18, kdy jsem se dotazoval, jestli respondenti někoho obtěžovali pod skrytou identitou. Ukázalo se, že 5 % z dotázaných někoho obtěžovalo pod skrytou identitou. Nejedná se o alarmující číslo, ale nelze jej brát na lehkou váhu. Jednalo se o 2 respondenty ze 40. V otázce č. 17 jsem zjišťoval, jestli studentům vadí, že někteří kamarádi tráví moc času na PC. Zde uvedlo 70 % dotázaných, že ne a zbylých 30 % uvedlo, že ano. Zajímalo mě, jaký mají studenti pohled na to, jak dlouho tráví čas u PC. Jestli jim přijde běžné, když někteří jejich kamarádi tráví hodně času na PC. Ukázalo se, že skoro jedné třetině studentů to vadí. Dále jsem se v otázce č. 21 dotazoval na to kolik času tráví respondenti denně na PC při komunikaci. Nejvíce respondentů uvedlo, že tráví na PC při komunikaci více jak 3 hodiny a to celých 33 % dotázaných. Což opět potvrzuje rozšířenost této formy komunikace. V otázce č. 20 jsem se dotazoval na počet denně napsaných SMS u respondentů. Nejvíce respondentů napíše do 10 SMS denně a to 70 %. Extrémní hodnotu 50 a více SMS napíše 5 % z dotázaných. Což ukazuje, že placená komunikace není tak oblíbená, jako komunikace na PC, kdy se za ní neplatí.

V předposlední otázce jsem se dotazoval na to, jestli se studentům zdál někdy svět po odpojení od PC méně skutečný. Na tuto otázku odpovědělo 10 % respondentů, že ano, což ukazuje, že se respondenti dokážou ponořit do virtuální reality tak, že jim připadá, jako skutečný svět. V poslední otázce č. 23 jsem zjišťoval, jestli studenti někdy napsali dopis. Výsledek ukázal, že drtivá většina studentů a to celých 95 % napsala někdy dopis, ale přeci jenom 5 % nikdy dopis nenapsala.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se zabýval technickými prostředky a sociální komunikací středoškolské mládeže. Zaměřil jsem se na ohrožující a patologické jevy při sociální komunikaci mládeže zejména za použití technických prostředků elektronické komunikace, jelikož tato je trendem dnešní doby a stále získává na oblibě. Cílem bakalářské práce bylo poukázat na škodlivé a patologické jevy spojené s elektronickou komunikací středoškolské mládeže v rámci jejich posledních trendů, zejména ve spojitosti s kyberšikanou a dále četnost používání technických prostředků elektronické komunikace středoškolskou mládeží. Škodlivé a patologické jevy budou vždy součástí sociální komunikace mládeže. Smyslem práce bylo podat ucelené poznatky z oblasti moderních trendů elektronické komunikace a vliv této komunikace na středoškolskou mládež a výsledky v praktické části přispět k diskusím o vlivu těchto trendů na středoškolskou mládež. Součástí bakalářské práce byla verifikace nebo falsifikace stanovených hypotéz.

Bakalářská práce je rozdělena na 4 kapitoly, kdy v první kapitole se zabývám pojmy obecné komunikace. V druhé kapitole popisují technické prostředky používané v elektronické komunikaci, dále jaký vliv má elektronická komunikace na děti a mládež a v závěru této kapitoly uvádím několik souvisejících pojmů s tématem elektronické a internetové komunikace z důvodu lepší orientace v tématu. Ve třetí kapitole uvádím sociálně patologické jevy ohrožující mládež při e-komunikaci, jako je například sociální inženýrství, kyberšikaná, stalking a kybergrooming. Čtvrtá část je praktickou částí bakalářské práce. V praktické části byly předem stanoveny 4 hypotézy.

H1: Více jak 60 % středoškolské mládeže upřednostňuje elektronickou komunikaci před osobní komunikací.

H2: Více než 70 % středoškolské mládeže vlastní mobilní přístroj.

H3: Méně jak 10 % středoškolské mládeže má zkušenosti s kyberšikanou.

H4: Méně než 20 % středoškolské mládeže denně stráví více jak 3 hodiny na PC při elektronické komunikaci.

Výzkumem, který byl prováděn dotazníkem, kdy respondenty byli studenti gymnázia v Mikulově a SOU v Mikulově, byly potvrzeny hypotézy H1 a H2 a hypotézy H3 a H4 byly vyvráceny.

Výzkum ukázal, že elektronická komunikace je trendem doby a u středoškolské mládeže je oblíbená. I když respondenti uváděli, že preferují osobní komunikaci před elektronickou, přesto jich nejvíce trávilo více jak 3 hodiny denně při elektronické komunikaci. Dále se ukázalo, že každý z dotázaných vlastnil mobilní telefon a přístup na internet mělo také téměř 100 % z dotázaných. Z výsledů výzkumu také vyplynulo, že komunikace přes internet je studenty více využívána, než posílání SMS. Dovolím si tvrdit, že důvodem je zpoplatnění služeb SMS. Dále byl zjišťován věk na počátku užívání technických prostředků elektronické komunikace. Výsledek ukázal, že současná středoškolská mládež začala užívat mobilní telefon a počítač již v 7 letech. Výzkumem jsem také zjišťoval, jestli má středoškolská mládež v Mikulově zkušenosti s kyberšikanou a výsledek byl dost překvapivý, jelikož 17 % odpovědělo kladně. Kyberšikana je negativním jevem, který ve spojitosti s ohrožením středoškolské mládeže může mít značný vliv na duševní vývoj oběti. Někdy může skončit i tragicky. Proto si myslím, že 17 % je dost vysoké číslo.

Přínosem mé bakalářské práce je poskytnutí uceleného podkladu pro širokou veřejnost. Práce může být použita pro potřeby dalšího výzkumu.

Závěrem bych dodal, že elektronická komunikace, jak jsem již uvedl, je trendem dnešní doby a je zejména u mládeže velice oblíbená, ale také sebou přináší nové ohrožující jevy, které nelze opomíjet a je třeba se jimi zabývat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Zákon č. 127/2005 Sb. ze dne 22. února 2005 o elektronických komunikacích
2. Buermann, Uwe. Jak (pře)žít s médii. Fabula, 2009, 12 s, ISBN 978-80-86600-58-1.
3. Černý, Vojtěch. Řeč těla. Brno: Computer Press, 2009, ISBN: 978-80-251-2449
4. Doňková, O., Novotný, J.S. Vývojová psychologie pro sociální pedagogy, IMS Brno: 2010, Bonny Press, ISBN nezjištěno.
6. Janoušek, Jaromír. Verbální komunikace Praha: Grada, 2007, ISBN: 978-80-247-1594-0.
7. King, Larry. Nebojte se mluvit. Praha: I. Železný, 1996, ISBN: 80-237-2411-8.
8. Kopecký, K. Kybergrooming nebezpečí kyberprostoru. Olomouc: 2010, ISBN 978-80-254-7573-7.
9. Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. 1. vyd. Olomouc: HaneX, 2007, 77 s. ISBN 978-80-85783-78-0.
10. Kraus, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, ISBN: 978-80-7367-383-3.
11. Kraus, Jiří. Jazyk v proměnách komunikačních médií. Praha: Karolinum, 2008, ISBN: 978-80-246-1578-3.
12. Leško, Ladislav. Náhled do sociální komunikace. Tribun EU, 2008, ISBN 978-80-7399-466-2.
13. Mareš, Jiří. Komunikace ve škole. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN: 80-210-1070-3.
14. Martincová, O. Nová slova v češtině 2: slovník neologizmů. 1. vyd. Praha: Academia, 2004, ISBN 8020011684
15. McQuail, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 2009, ISBN: 978-80-7367-574-5.
16. Nichols, Michael. P. Jak se přestat hádat s dětmi. Praha: Návrat domů, 2005, ISBN: 80-7255-118-3.
17. Pavlovská, Marie. Komunikace, týmová spolupráce a řešení problémových situací ve škole. Pedagogická fakulta MU v Brně, 2004, ISBN 80-86633-24-1.
18. Plaňava, I. Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy - dovednosti – poruchy. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, ISBN 8024708582.

19. Pokorný, Jiří. *Manuál tvořivé komunikace*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004, ISBN: 80-7204-330.
20. Pospíšil, J. *Multimediální slovník*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004, ISBN 80-7346-019-X.
21. Sak, P., Skalková, J., Mareš, J. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-230-0.
22. Svatoš, Tomáš. *Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace*. Hradec Králové: Gaudemus, 2009, ISBN: 978-80-7435-002-3.
23. Šedřová, Klára. *Komunikace ve školní třídě*, 1. vyd. Praha: Portál, 2012, ISBN: 978-80-262-0085-7.
24. Šmahel, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2003, ISBN 80-7254-360-1.
25. Thompson, John B. (John Brookshire). *Média a modernita*. Praha: Karolinum, 2004, ISBN: 80-246-0652-6.
26. Vališová, A. *Komunikace a vzájemné porozumění*. Praha: Grada, 2005, ISBN: 80-247-0842-6.
27. Vízdal, František. *Sociální psychologie*. I. vyd. Brno: 2010, ISBN nezjištěno.
28. Vybíral, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2008, ISBN: 978-80-7367-429-8.
29. Vybíral, Z. *Psychologie komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-998-4.
30. Anna Halman. *Wikipedie Otevřená encyklopedie*, http://cs.wikipedia.org/wiki/Anna_Halman
31. CTK, Nova převezme komunikační službu ICQ, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-a-technologie/160215-nova-prevezme-komunikacni-sluzbu-icq/>
32. CTK, Rusko se brání epidemii sebevražd mezi nezletilými, *Novinky CZ*, <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/291695-rusko-se-brani-epidemii-sebevrazd-mez-nezletilymi.html>
33. Cyberstalking, E-bezpečí, <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/44/63/lang,czech/>
34. Cyber grooming. *Wikipedie Otevřená encyklopedie*, http://cs.wikipedia.org/wiki/Cyber_grooming
35. ČSÚ statistiky, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uzivatele_facebooku
36. Hoax, <http://www.hoax.cz/cze/>

37. Hoax, Internetové podvody: <http://www.hoax.cz/hoax/internetove-podvody>
38. Ihned.cz, Muž psal nezletilé dívce vulgární SMS, <http://zpravy.ihned.cz/lehke-zpravy/c1-45038220-muz-psal-nezletile-divce-vulgarni-sms-hrozi-mu-za-to-az-tri-roky-vezeni>
39. Kopecký, K. E-Bezpečí, Kybešikana: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/237-eske-dti-o-sextingu>
40. Kopecký, K. E-Bezpečí, Sexting: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/154/19/lang,czech/>
41. Kyberpostor. Wikipedie Otevřená encyklopedie. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyberprostor>
42. Kyberšikana. Wikipedie, Otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>
43. Manipulativní komunikace jako fenomén online komutačních prostředí. E-Bezpečí, <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/121/63/lang,czech/>
44. Netiketa, Wikipedie, Otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Netiketa>
45. Policie ČR, Stalking - nebezpečné pronásledování, <http://www.policie.cz/clanek/stalking-nebezpecne-pronasledovani.aspx>
46. Sexting. Wikipedie, Otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sexting>
47. Sociální inženýrství (bezpečnost). Wikipedie, Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%ADn%C3%AD_in%C5%BEen%C3%BDrstv%C3%AD_%28bezpe%C4%8Dnost%29#cite_note-1
48. Sociální síť. Wikipedie, Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%ADn%C3%AD_s%C3%ADn%C5%A5
49. Stalking? Na Hodonínsku v tomto roce nic výjimečného, http://hodoninsky.denik.cz/zpravy_region/stalking-na-hodoninsku-v-tomto-roce-nic-vyjimecneho-20120815.html
50. Stalking – nebezpečné pronásledování. Policie ČR, <http://www.policie.cz/clanek/stalking-nebezpecne-pronasledovani.aspx>
51. Tušerová, L. Elektronická komunikace versus elektronické komunikace. Zdroj: <http://www.epravo.cz/top/clanky/elektronicka-komunikace-versus-elektronicke-komunikace-39898.html>.
52. Vedrová, Petra. Podvodem se zmocnil herní postavy, Policie ČR, <http://www.policie.cz/clanek/podvodem-se-zmocnil-herni-postavy.aspx>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Dotazník

Dobrý den, jsem student 3. ročníku UTB ve Zlíně, IMS Brno, Fakulty humanitních studií. Prosím o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci na téma Technické prostředky a sociální komunikace středoškolské mládeže. Dotazník obsahuje 23 otázek a nezabere Vám více jak 5 minut.

Děkuji za Váš čas

Radek Haumer

1. Jakého jste pohlaví? a) muž b) žena
2. Jaký je Váš věk?
3. Jste žákem a) SOU b) gymnázia
4. Vybavujete si tematiku komunikace z výuky? a) ano b) částečně c) ne
5. V případě nabídky výcviku v sociální komunikaci a) mám zájem b) budu zvažovat c) nemám zájem.
6. Jakou formu komunikace upřednostňujete? a) osobní b) telefonickou c) na PC d) dopisem
7. Upřednostňujete mluvenou nebo psanou komunikaci? a) mluvenou b) psanou
8. Vlastníte mobilní přístroj? a) ano b) ne
9. Máte přístup na internet? a) ano b) ne
10. Komunikujete raději s osobou stejného pohlaví? a) ano b) ne
11. Komunikujete raději s osobou stejného věku? a) ano b) ne
12. Váš věk na počátku užívání mobilního telefonu?
13. Váš věk na počátku užívání PC s přístupem na internet?
14. Věk založení e-mailové schránky?
15. Máte zkušenost s obtěžováním (kyberšikanou) Vaší osoby prostřednictvím internetu nebo mobilní sítě? a) ano b) ne
16. Používáte falešnou identitu při práci na PC? a) ano b) ne
17. Vadí Vám, že někteří kamarádi tráví moc času na PC? a) ano b) ne
18. Obtěžoval jste někoho pod skrytou identitou? a) ano b) ne
19. Rozumíte více psanému nebo mluvenému projevu? a) psanému b) mluvenému
20. Kolik SMS denně napíšete? a) do 10 b) do 20 c) do 50 d) více jak 50
21. Kolik času trávíte denně na PC při komunikaci? a) do 1 h b) do 2 h c) do 3 h d) více jak 3 h
22. Zdál se Vám někdy svět po odpojení od PC méně skutečný? a) ano b) ne
23. Napsal jste někdy dopis? a) ano b) ne